

CONDAMNAȚI PE VIAȚĂ

UN RAPORT AL CENTRULUI EUROPEAN PENTRU DREPTURILE ROMILOR

Copiii romi din România aflați în grija statului
IUNIE 2011

CHALLENGING DISCRIMINATION PROMOTING EQUALITY

Copyright: © Centrul European pentru Drepturile Romilor, Iunie 2011

Toate drepturile rezervate.

ISBN 978-963-87747-5-0

Design: Anikó Székffy

Tehnoredactare: Dzavit Berisha

Tipărit de: Fo-Szer Bt., Budapešť, Mad'arsko

Fotografie copertă: Richard Adkin

Traducerea în limba română: Iulian Stoian

Legăturile URL din prezentul raport erau active la momentul publicării.

Acest raport este publicat în limba română.

Pentru informații privind politica de.

Adresa: 1074 Budapest, Madách tér 4, Hungary

Telefon: +36 1 413 2200

Fax: +36 1 413 2201

E-mail: office@errc.org

www.errc.org

SPRIJINIȚI ERRC

Centrul European pentru Drepturile Romilor depinde de generozitatea donatorilor individuali pentru a-și continua existența. Vă invităm să vă alăturați acestui demers, făcând o contribuție, care ne va permite continuarea activității în viitor. Donații în orice sumă sunt binevenite și se pot face prin PAYPAL pe site-ul ERRC (www.errc.org, efectuați click pe butonul "Donate" (donează) din partea dreaptă-sus a paginii de start), sau prin transfer bancar în contul ERRC la coordonatele de mai jos:

Numele băncii: **BUDAPEST BANK**

Adresa băncii: **BÁTHORI UTCA 1, 1054 BUDAPEST, HUNGARY**

Titularul contului bancar: **EUROPEAN ROMA RIGHTS CENTRE**

Număr de cont în EURO: **30P00-402686**

(EUR IBAN: **HU21-10103173-40268600-00000998**)

Cod SWIFT (sau BIC): **BUDAHUHB**

Cuprins

1 Mulțumiri	3
2 Introducere	5
3 Metodologie	7
4 Rezumat	9
5 Situația socio-economică a romilor din România	11
6 Cadrul legislativ și de politici publice în domeniul protecției copilului în România	15
6.1 Protecția copilului	15
6.2 Adopția	16
6.3 Dizabilitate	17
6.4 Politici Naționale	18
7 Sistemul român de protecție a copilului	21
7.1 Cadru Instituțional	21
7.2 Servicii de protecție a copilului	23
7.3 Lipsurile sistemului de protecție a copilului	25
8 Suprareprezentarea romilor în sistemul de protecție a copilului	27
8.1 Disponibilitatea și protecțiadatelor	27
8.2 Proporția copiilor romi în asistența instituțională	27
8.3 Factori care contribuie la suprareprezentarea copiilor romi în sistemul instituțional de protecție a copilului	29
8.3.1 Sărăcia și factorii asociați	29
8.3.2 Abandonul copiilor romi în maternități/spitale pediatrice	31
8.3.3 Migrația părinților romi	32
8.3.4 Abuz	32
8.3.5 Lipsa serviciilor de prevenire	33
8.3.6 Rata scăzută de reintegrare în familia biologică	35
8.3.7 Discriminarea și alte bariere în procedurile de protecție a copilului	37
9 Tratamentul copiilor romi în căminele de copii	39
9.1 Discriminare și rele tratamente aplicate	39
9.2 Insuccesul în dezvoltarea identității etnice sau în accesarea programelor centrate pe romi	40
10 Procedurile de adopție și rolul identității etnice în acestea	43
11 Dizabilitate	45
12 Concluzii	47
13 Recomandări	49
14 Bibliografie selectivă	51

1 Mulțumiri

Acest raport este elaborat de Centrul European pentru Drepturile Romilor (ERRC). Claudia Cerasela Banică a elaborat prezentul raport pe baza cercetării de birou și a cercetării de teren pe care le-a desfășurat în perioada iunie-noiembrie 2010. Djordje Jovanovic, Ostalinda Maya și Dana Iepure au furnizat informații pe parcursul elaborării raportului. Tara Bedard a redactat raportul final, iar Robert Kushen a aprobat versiunea finală a raportului pentru publicare.

ERRC este recunoscător tuturor părinților romi și neromi, copiilor din centrele de plasament, copiilor aflați în situații de risc și copiilor fost instituționalizați, care au participat la interviuri și au oferit informații despre experiențele lor. ERRC dorește să mulțumească tuturor reprezentanților instituțiilor publice care au participat la prezenta cercetare: Direcției Generale pentru Protecția Copilului, Oficiului Român pentru Adopții, Agenției Naționale pentru Romi și instituției Avocatului Poporului.

ERRC mulțumește, de asemenea, directorilor centrelor de plasament, asistenților sociali locali și mediatorilor școlari și sanitari pentru contribuția acestora în derularea acestei cercetări, precum și reprezentanților organizațiilor romi și nerome: Salvați Copiii, Centrul Romilor Amare Romentza, Asociația Studenților Romi Romanitin, Fundației Bethany, Fundației Iosif, Asociației Parudimos și Asociației Roma Access. În particular, ERRC aduce mulțumiri următorilor: Margareta Herțanu, Ramona Făcăleț, Victor Făcăleț și Valentin Pepenel pentru sprijinul valoros acordat în realizarea cercetării de teren.

Această publicație a fost realizată în cadrul proiectului “*Protecția drepturilor copiilor romi din sistemele de protecție a copilului din Bulgaria, Republica Cehă, Ungaria, Italia, România și Slovacia*”, implementat de Centrul European pentru Drepturile Romilor în parteneriat cu Comitetul Helsinki Bulgaria, osservAzione și Fundația Milan Simecka. Această publicație a fost finanțată de Comisia Europeană prin Programul Drepturi Fundamentale și Cetățenie. Responsabilitatea integrală pentru conținutul acestei publicații îi revine Centrului European pentru Drepturile Romilor. Comisia Europeană nu este responsabilă pentru folosirea informațiilor conținute în raport.

2 Introducere

În ciuda indiciilor potrivit cărora copiii romi sunt suprareprezențați în sistemul de protecție socială, situația particulară a copiilor romi instituționalizați nu a fost corect documentată până în prezent. S-au derulat numeroase cercetări naționale și internaționale asupra situației copiilor aflați în grija statului în România de la căderea regimului comunist, însă niciunul nu a reflectat pe deplin numărul și situația copiilor romi din sistem.

În anii 90, în mass-media internațională s-a înregistrat un interes crescut asupra sistemului de protecție a copiilor din România prin imaginile șocante despre situația copiilor instituționalizați din această țară. Politicile pronataliste ale statului din perioada comunistă, care interziceau avorturile,¹ au condus la un număr mare de avorturi ilegale și la un număr copleșitor de copii abandonați în maternități și în spitalele pediatrie.² În aceeași perioadă, statul a construit un sistem de protecție a copilului bazat pe instituționalizarea în anumite cămine de copii echipate sumar și cu personal slab pregătit.³ Copiii instituționalizați în instituțiile de stat de profil erau adesea neglijăți, dar și abuzați fizic, emoțional și sexual de către personalul acestora, uneori erau legați de paturi, încuiați în camere fără încălzire, fără paturi individuale sau fără electricitate și înfometăți.⁴ Mulți s-au îmbolnăvit de boli cronice,⁵ cum ar fi HIV/SIDA sau tuberculoza, alții au căpătat dizabilități fizice sau mentale în perioada în care au fost în grija statului, iar unii chiar au decedat. Potrivit Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului (ANPDC), în 1989 se aflau mai mult de 100.000 de copii în grija statului, iar 16.000 copii mureau anual.⁶

După 1990, Guvernul României a reformat major sistemul de protecție a copilului. Cu toate acestea, în ciuda diferitelor reforme ale statului și schimbărilor din legislația națională cu privire la drepturile copilului, copiii romi rămân invizibili în sistemul de protecție a copilului. În 2009, Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului (Comitetul) și-a exprimat îngrijorarea cu

1 Potrivit Decretului nr. 770/1966, avorturile erau permise doar în cazurile în care sarcina punea în pericol sănătatea femeii, apărea ca rezultat al unui viol sau incest, sau dacă exista riscul ca copilul să se nască cu defecțiuni sau maladii congenitale. În plus, avortul trebuia realizat dacă femeia avea vârsta de peste 45 de ani sau dăduse naștere la mai mult de patru copii pe care îi avea în îngrijire. Orice avort efectuat pentru alte motive decât acestea era considerat infracțiune, sancționat cu privare de libertate între 1 și 3 ani.

2 P. Stephenson, C. Anghelescu, E. Stative, S. Pasti, *Cauzele instituționalizării copiilor din România [The causes of institutionalisation of children from Romania]*, (București: UNICEF and International Foundation for Children and Families, 1997).

3 Personalul de îngrijire nu doar că nu are pregătire în domeniul dezvoltării psihologice și dezvoltării copilului, dar sunt și emoțional și social detașați de copil, furnizându-i un minim contact fizic.

4 USA Embassy, *Romanian Abandoned Children: Ten Years after Revolution* (February 2001), p. 7.

5 The Institute for Mother and Child and UNICEF, *The Causes of Child Institutionalisation in Shelters and Dystrophic Wards* (1990).

6 National Authority for the Protection of the Rights of the Child, *Child Welfare in Romania, The Story of the Reform Process* (2005), p. 7.

privire la reprezentarea masivă a copiilor romi în grija statului și de lipsa de “programe speciale sensibile cultural pentru copii, de sprijinul familial și de eforturi de reintegrare”. Comitetul a solicitat statului roman să “colecteze și analizeze date din toate zonele acoperite de Convenție și pentru toate persoanele sub vârsta de 18 ani, cu accent specific pe grupurile vulnerabile de copii, inclusive copiii romi [...]”.⁷

Acest studiu, pentru prima dată, furnizează o vedere de ansamblu a reprezentării copiilor romi aflați în grija statului în România și factorii care contribuie la intrarea copiilor romi în sistemul instituționalizat, inclusiv rolul sărăciei și al rasismului împotriva romilor. Studiul furnizează informații despre situația copiilor romi aflați în grija statului din perspective autorităților de protecție a copilului, a părinților și copiilor romi și a copiilor plasați în grija statului.

7 Committee on the Rights of the Child, *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Romania* (2009), disponibil la: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/co/CRC-C-ROM-CO-4.pdf>.

3 Metodologie

Cercetarea pentru acest studiu a aplicat abordările metodologiei calitative. Cercetarea a fost condusă în trei etape.

Prima fază a inclus o analiză a legislației și politicilor relevante. Toate legile și politicile relevante au fost parcurse într-o analiză de documente. S-au condus interviuri cu Direcția Generală pentru Protecția Copilului (la acea dată Autoritatea Națională pentru Protecția Familiei și a Drepturilor Copilului), Biroul Român pentru Adopții, Agenția Națională pentru Romi, Avocatul Poporului, precum și cu Reprezentanța UNICEF și organizația Salvați Copiii.

Cercetarea de teren a fost condusă în cinci locații diferite, inclusiv patru zone cu o populație romă numeroasă și o locație unde românii reprezintă un procent redus din populație. Pe baza analizei datelor furnizate de recensământul populației din 2002, s-au selectat următoarele județe – Brașov, Constanța, Iași, Timișoara, București (sectoarele 1, 3, 4 și 6) și Iași (ca locație cu populație romă puțin numeroasă).⁸ Au fost organizate interviuri cu 123 reprezentanți ai agențiilor județene de protecție a copilului, alți actori relevanți, membri ai familiilor de romi și copii romi fost instituționalizați. Această etapă a inclus interviuri cu: 22 de reprezentanți ai Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului din județele selectate;⁹ 38 de asistenți maternali din 22 de cămine alese aleator; 6 reprezentanți ai ONG-urilor rome și nerome, 5 mediatori sanitari și școlari, 2 angajați romi ai instituțiilor publice locale, 4 asistenți sociali din comunitățile de romi și 4 copii fost instituționalizați de etnie romă. De asemenea, au fost intervievate 23 de familii. S-au organizat 22 de discuții în grup cu de la 2 până la 10 participanți, precum și cu 104 copii instituționalizați sau provenind din sistemul de protecție de stat, cu vârste între 7 și 24 de ani.

Limitele cercetării

Din cauza lipse de date oficiale separate după criteriul de etnie cu privire la copii romi instituționalizați, ERRC a solicitat respondenților să furnizeze estimări ale numărului de copii romi aflați în grija statului, pe baza percepțiilor proprii. Majoritatea respondenților au furnizat estimări bazate pe culoarea pielii, a numelui de familie, a limbii, a vestimentației tradiționale și reprezentării geografice.

Această cercetare nu este una reprezentativă. Ea își propune, mai degrabă, să prezinte o descriere corectă a situației copiilor romi în relația cu sistemul de protecție a copilului din România, pe baza unei palete mari de interviuri cu actori relevanți. Cercetarea se axează pe situația

⁸ Potrivit recensământului din 2002, populația de romi în județele selectate se prezenta astfel: județul Brașov 14,306, București 27,322, județul Constanța 6,025, județul Iași 3,390 și județul Timiș 16,084. Institutul Național de Statistică, disponibil la: <http://www.insse.ro/cms/files/RPL2002INS/vol1/tabele/t40.pdf>.

⁹ Reprezentanții a două sectoare din București (2 și 5) care au cea mai mare populație de romi au refuzat sau nu au răspuns solicitărilor de interviu ale ERRC.

copiilor din centrele de plasament: vizitele efectuate nu i-au vizat pe copiii plasați în asistență maternală sau plasați în familia extinsă.

În majoritatea județelor, în timpul interviurilor, angajații sistemului de protecție a copilului au furnizat estimări referitoare la numărul de copii romi aflați în grija statului; principala excepție o reprezintă Bucureștiul, unde câțiva respondenți au refuzat să furnizeze estimări. Datele obținute din partea copiilor instituționalizați au fost limitate de câteva provocări și îngrijorări specifice contextului. Un număr semnificativ de copii au refuzat să dezvăluie motivele din spatele instituționalizării lor, ori etnia, iar mulți s-au simțit inhibați în prezența unui supraveghetor.

4 Rezumat

Potrivit estimărilor furnizate de autoritățile de protecție a copiilor, a estimărilor ONG-urilor și rezultatelor cercetării de teren în centrele de plasament, copiii romi sunt suprareprezențați în sistemul de instituționalizare din România. Autoritățile naționale responsabile cu protecția copilului nu colectează, procesează și diseminează informațiile despre copiii aflați în grija statului dezagregate pe bază de etnie sau un alt criteriu. Lipsa datelor separate în funcție de etnie conduce la ineficiența politicilor existente în ceea ce privește suprareprezentarea copiilor romi în sistemul de protecție a copiilor instituționalizați.

Există o serie de lacune în sistemul juridic și de politici publice în România: nu există o definiție a conceptului de expunere la risc a copilului deși sunt descrise faptele care pot conduce la decăderea din drepturile părintești. Lipsesc linii directoare de ordin metodologic clare pentru evaluarea situației de expunere a copilului în situații de risc, ceea ce poate avea impact negativ asupra copiilor romi și a familiilor în particular.

Numeroși factori contribuie la suprareprezentarea copiilor romi aflați în grija statului, inclusiv factori complecși, sociali și economici, agravați de discriminarea etnică și excluziunea socială a romilor. Cele mai frecvent citate motive pentru plasarea copiilor romi în grija statului sunt cele legate de sărăcie, lipsa locurilor de muncă, condiții de locuire improprii și condiții sanitare inadecvate, familii numeroase, abandonul noi-născuților în maternități și migrația. Există și o lipsă de servicii de prevenire la nivelul comunității și o lipsă de aplicare uniformă a acestora între regiuni. Standardele pentru evaluarea situației parentale sunt adesea de neatins pentru părinții romi. Măsurile de prevenire existente nu sunt suficiente pentru a ajuta familiile de romi să depășească factorii legați de sărăcie care contribuie la instituționalizarea copiilor lor. Cercetarea a evidențiat problemele legate de exercitarea drepturilor procedurale ale părinților romi, cum ar fi dreptul de a fi informat înainte și în timpul procedurilor relevante, lipsa de neutralitate și lipsa de asistență juridică.

În sistemul de plasament instituțional, unii copii romi sunt victime ale abuzurilor fizice, relelor tratamente și diferitelor forme de discriminare. Sunt, de asemenea, victime ale discriminării în accesul la serviciile publice, precum educația și sănătatea, iar în unele cazuri subiect al discriminării multiple, pe baza etniei și a statutului de copii instituționalizați. Căminele de copii din România duc o lipsă copleșitoare de programe de dezvoltare și promovare a identității etnice într-o manieră pozitivă în rândul copiilor romi. Aceasta se manifestă în negarea identității etnice în rândul multor copii romi aflați în grija statului, respingerea familiilor lor și în sentimente negative față de romi, în general. Există și o lipsă de profesioniști romi care să lucreze în serviciile locale de protecție a copilului. Mulți potențiali părinți adoptivi refuză să adopte copii romi din cauza etniei, iar un număr mare de copii romi instituționalizați au fost categorisiți ca suferind de dizabilități mentale. Deciziile părinților de a plasa acești copii într-o instituție au fost influențate de diagnosticul primit precum și de lipsa de disponibilitate a serviciilor în zonele rurale.

Este puțin probabil ca majoritatea copiilor romi instituționalizați din România să se întoarcă în familiile biologice. Ca rezultat un mare număr de copii romi își petrec întreaga copilărie în grija statului.

5 Situația socio-economică a romilor din România

România are cea mai numeroasă populație de romi din UE, cu cifre oficiale de 535,000 și estimări neoficiale ale populației situate între 1,8 și 2,5 milioane.¹⁰ În ciuda politicilor de incluziune a romilor dezvoltate și programate, românii continuă să fie cel mai discriminat și dezavantajat grup etnic din țară. Potrivit rezultatelor unui sondaj de opinie asupra minorităților și discriminării în UE publicat de Agenția UE pentru Drepturile Fundamentale (FRA), românii sunt cei mai discriminați dintr-un număr de 7 grupuri minoritare din UE în privința accesului la ocupare, locuire, sănătate, educație, servicii sociale și servicii bancare.¹¹ 25% dintre românii din România au raportat ca experimentând discriminarea etnică în 12 luni anterioare derulării sondajului de opinie publică. Același sondaj a reliefat că 81% dintre românii din România nu se plâng cu privire la majoritatea actelor de discriminare la care sunt supuși.¹²

Banca Mondială a raportat că 67% dintre românii din România trăiesc sub pragul sărăciei, iar 44% din românii cu vârstă legală pentru muncă sunt șomeri.¹³ S-a evidențiat faptul că românii experimentează sărăcie extremă de 5 ori mai mult decât media națională.¹⁴ Potrivit rezultatelor sondajului de opinie al FRA din 2009, în România, doar aproximativ 3 din 10 romi au fost în situația de a-și fi găsit de lucru în ultimii cinci ani¹⁵ și 23% de românii din România au experimentat discriminarea în accesul la un loc de muncă sau la locul de muncă.¹⁶ Un studiu din 2010 arată că 45% dintre romii nu au un loc de muncă stabil.¹⁷ Locurile de muncă pe care românii le obțin sunt, în principal, de muncitori necalificați, lucrători în agricultură și sezonieri, salarizați slab și în slujbe vulnerabile.¹⁸ Femeile rome se confruntă cu discriminare multiplă pe piața muncii pe baza etniei și a genului.¹⁹

- 10 N Gheorghe and J.P. Liegeois, *Roma/Gypsies: A European Minority* (Minority Rights Group, UK, and Institute for Research of Quality of Life, 1995).
- 11 European Union Agency for Fundamental Rights, *European Union Minorities and Discrimination Survey: Main Report* (2009), disponibil la: http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/eumidis_mainreport_conference-edition_en.pdf.
- 12 European Union Agency for Fundamental Rights, *Data in Focus: The Roma* (2009), disponibil la: http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/eumidis_roma_en.htm.
- 13 World Bank, *Roma at a Glance*, disponibil la: http://siteresources.worldbank.org/INTROMA/Resources/Roma_at_a_Glance.pdf.
- 14 "Romania says poverty reduction is impossible target", *EurActiv*, Aprilie 2010, disponibil la: <http://www.euractiv.com/en/enlargement/romania-says-poverty-reduction-impossible-target-news-468172>.
- 15 European Union Agency for Fundamental Rights, *European Union Minorities and Discrimination Survey: Main Results Report* (2009), disponibil la: http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/eumidis_mainreport_conference-edition_en.pdf.
- 16 European Union Agency for Fundamental Rights, *Data in Focus: The Roma* (2009), disponibil la: http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/eumidis_roma_en.htm.
- 17 Vezi: http://www.observatorul-social.ro/Barometrul_de_Incluziune_Sociala_2010_Populatie_si_Grupuri_vulnerabile.pdf.
- 18 Dena Ringold, Mitchell A. Orentstein and Erika Wilkens, *Roma in the Expanding Europe: Breaking the Poverty Cycle* (World Bank, 2004).
- 19 Un studiu din 2005 al UNDP a arătat că 35% dintre femeile rome cu vârste între 25-54 din România sunt afectate de șomaj, de patru ori mai mult decât femeile majoritare, și că 41% dintre femeile rome cu vârsta de peste 55 de ani sunt

Educația copiilor romi în România este caracterizată de o rată ridicată a abandonului școlar, participare școlară redusă, calitate slabă a educației și segregare. În România, date din 2008 arată că doar 31,7% dintre copiii romi absolvă școală primară și doar 9,5% gimnaziul.²⁰ Printre principalele cauze ale abandonului școlar se numără sărăcia extremă în rândul familiilor de romi, căsătorii timpurii ale fetelor romi din comunitățile tradiționale, discriminarea și neîncredere în rezultatele școlare ale copiilor romi ca măsuri eficiente pentru îmbunătățirea situației lor. Ministerul Educației și unele ONG-uri romi și nerome își canalizează eforturile pe îmbunătățirea educației copiilor romi, cum ar fi sistemul guvernului român de acordare de locuri speciale pentru elevii și studenții romi la licee și în învățământul universitar. În ciuda acestor pași, analfabetismul în rândul copiilor romi rămâne la cote foarte mari, iar mai mult de 80% dintre copiii fără educație din România sunt copii romi.²¹ Datele dintr-un raport din 2001 arată că românii reprezintă aproximativ 80% din copiii plasați în școli cu nevoi speciale în România.²² Aceia care frecventează școlile integrate sunt în mod frecvent agresați de elevii neromi și plasați în spatele claselor, unde sunt ignorați de profesori.²³ În 2007 Ministerul Educației a emis Ordinul pentru interzicerea segregării școlare a copiilor romi,²⁴ iar în martie 2010 a fost adoptată o nouă notificare cu privire la segregarea romilor.²⁵ ONG-urile au raportat că aceste măsuri au fost singurele: 50% dintre școlile segregate monitorizate de Romani Criss nu s-a aplicat nicio măsură în vederea desegregării.²⁶

acectate de șomaj, comparativ cu 19% șomaj înregistrat la populația generală. United Nations Development Program, *Faces of Poverty, Faces of Hope: Vulnerability Profiles for Decade of Roma Inclusion Countries* (2005), disponibil la: <http://europeandcis.undp.org/governance/hrj/show/67D47F90-F203-1EE9-BB4A88AD1FF2FF8D>.

- 20 Open Society Institute, *International Comparative Data Set on Roma Education, A Statistical Baseline for Central, Eastern, and South Eastern Europe* (2008), disponibil la: http://www.soros.org/initiatives/esp/articles_publications/publications/monitoring_20061218/table_2008.pdf.
- 21 Ministerul Educației și Cercetării, Institutul pentru Științe Educaționale, Institutul pentru Cercetarea Calității vieții, *Romani Children School Participarea Școlară a Copiilor Romi: Probleme, Soluții, Actori* (București: MarLink Publishing House, 2002), p. 47.
- 22 Save the Children, *Denied a Future? The right to education of Roma/Gypsy and Traveller children, Volume 1: South-eastern Europe* (December 2001), disponibil la: http://www.savethechildren.org.uk/en/54_2317.htm, p. 325.
- 23 United States Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, *2008 Human Rights Report: Romania* (25 February 2009), disponibil la: <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2008/eur/119100.htm>.
- 24 Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, *Oridun nr. 1.540/19.07.2007 privind interzicerea segregării școlare a copiilor romi și pentru aprobarea metodologiei de prevenire și eliminare a segregării școlare a copiilor romi*. Măsurile de desegregare stipulate în Ordin se referă la desegregaera claselor separate, interzicerea segregării pe criteriul claselor vorbitoare de limba romani, plasarea copiilor înscriși la școală mai târziu în toate clasele a I-a, colaborarea cu mediatorii școlari pentru prevenirea înscrierii cu întârziere a elevilor romi, asigurarea transportului copiilor din școlile segregate rezidențial, formare pentru cadrele didactice în probleme de interculturalitate și nediscriminare, introducerea limbii romani și a istoriei în curricula școlară și interzicerea înscrierii copiilor romi în școlile speciale doar pe baza etniei etc.
- 25 Notificarea nr. 28463/3.martie.2010 privind prevenirea și eliminarea segregării în grădinițe și școala primară, unele măsuri pentru menționarea claselor cu predare în limbile minorităților/ studiul limbii materne în sistemul educațional din România, disponibil la: <http://www.edu.ro/index.php/legaldocs/13466>.
- 26 Mihaela Dumitrascu, "Inca exista segregare scolară/Romani CRISS [School segregation is still present/Romani CRISS]" *Divers*, disponibil la: http://www.divers.ro/focus_ro?func=viewSubmission&sid=9527&wid=37452.

Situația locuirii romilor din România este caracterizată de segregare rezidențială de facto.²⁷ În mod obișnuit, așezările romilor sunt situate la marginea orașelor sau satelor, supraaglomerate și fără acces la utilități, precum apă potabilă, gaz, electricitate, servicii publice de colectare deșeurilor, servicii de transport și drumuri.²⁸ O altă caracteristică a locuirii romilor din România o constituie lipsa securității posesiei ce conduce la evacuări forțate ale autorităților publice legate de nerezolvarea situației juridice a proprietăților.²⁹

Romii din România sunt afectați de condiții de sănătate foarte precare și întâmpină unele bariere în accesarea serviciilor de sănătate publică. Speranța de viață a romilor s-a diminuat cu mai mult de 10 ani, în raport cu populația majoritară.³⁰ Cei mai afectați sunt copiii romi, pentru că unii dintre ei, nu au certificate de naștere necesare pentru a beneficia de accesul la sistemul de asigurări medicale, nu sunt vaccinați frecvent iar familiile lor nu-și permit medicamente atunci când se îmbolnăvesc. Un raport din 2010 arată că 40% dintre copiii romi suferă de malnutriție severă, iar 45,7% din copiii romi nu au fost niciodată vaccinați, în condițiile în care rata mortalității infantile în rândul copiilor romi este de patru ori mai mare decât media națională.³¹

27 Potrivit Agenției UE pentru Drepturile Fundamentale, 66% dintre romi trăiesc în așezări segregate. European Union Agency for Fundamental Rights, *Data in Focus: The Roma* (2009), disponibil la: http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/eumidis_roma_en.htm.

28 Gabriel Badescu, Vlad Grigoras, Cosima Rughinis, Mălina Voicu and Ovidiu Voicu, *Barometrul Incluziunii Romilor* (București: Open Society Foundation, 2007), p. 33-43.

29 Amnesty International, *Treated Like Waste: Roma Homes Destroyed and Health at Risk in Romania* (Ianuarie 2010), disponibil la: <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR39/001/2010>.

30 Mark Braham, *The Untouchables: A Survey of the Roma People of Central and Eastern Europe: a report to the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees* (Geneva: UNHCR, 1993). See also: Society for Threatened Peoples, *Written Statement Submitted to the UN Commission on Human Rights, Integration of the Human Rights of Women and the Gender Perspective: Violence against Women. EU Eastern Enlargement Countries: Women Rights of the Roma Minority* (2004).

31 John Benet, *National Report on Social Inclusion during Early Development of Romani children*, (Open Society Institute, Roma Education Fund and Unicef: 2010), p. 7, disponibil la: http://medlive.hotnews.ro/wp-content/uploads/2010/12/Raportul-Na%C5%A3ional-IRSDTC-pentru-Rom%C3%A2nia_rezumat.pdf.

6 Cadrul legislativ și de politici publice în domeniul protecției copilului în România

6.1 Protecția copilului

Articolul 20(3) al Convenției pentru Drepturile Copilului (CDC) stipulează că protecția alternativă pentru “un copil privat temporar sau permanent de mediul familial al său trebuie să includă, printre altele, plasament maternal [...] adopție sau, dacă este necesar, plasament în instituții potrivite pentru protecția copilului”. Prin ratificarea Convenției, în calitate de parte contractantă, statul român este obligat, “să furnizeze copiilor protecția și grija necesare bunăstării lor și să ia în considerare și sarcinile părinților lor, tutorilor și a altor reprezentanți legali, și în final, să oblige statul să ia toate măsurile legislative și administrative care se impun.”³² Interesul suprem al copilului va fi urmărit cu prioritate.

Constituția României, revizuită în 2003, stipulează, la articolul 49: “copiii și tinerii se bucură de un regim special de protecție și asistență în realizarea drepturilor lor”. De asemenea, recunoaște obligația statului de a furniza protecție socială, inclusiv “alocații pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copilului bolnav ori cu handicap” și statuează că “alte forme de protecție socială a copiilor și tinerilor se stabilesc prin lege”.³³ Constituția garantează că statul va lua măsuri pentru dezvoltarea economică și protecția socială în vederea asigurării unui standard de viață decent pentru cetățenii săi, și protejează “dreptul și obligația părinților de a asigura dezvoltarea, educația și formarea copiilor lor”.³⁴

Codul Familiei reglementează protecția familiei, inclusiv a copilului, pe baza principiului egalității între părinți în îndeplinirea obligațiilor lor parentale, urmărind interesul copilului. În plus, acest instrument juridic conține și prevederea potrivit căreia ambii părinți au aceleași drepturi și obligații în privința copiilor minori ai acestora, fără să se facă distincția dacă provin din căsătorie sau din afara căsătoriei, ori dacă sunt adoptați.³⁵ Legea română nu definește în mod explicit termenul de expunere la risc a copilului. Totuși, Codul Familiei stabilește că drepturile parentale pot fi suspendate sau retrase dacă dezvoltarea fizică, mentală, morală, spirituală și socială a copilului este pusă în pericol prin “comportament abuziv sau neglijență gravă în îndeplinirea drepturilor parentale, sau în cazul în care educația sau formarea profesională a copilului nu sunt făcute în spiritul devotamentului față de România”.³⁶

32 Convenția privind Drepturile Copilului, Articolul 3. România a ratificat Convenția la data de 28 septembrie 1990.

33 Legea nr. 429/2003 *pentru aprobarea Constituției României*, Articolul 49, disponibil la: http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?den=act2_2&par1=2#t2c2s0a49.

34 *Ibid.*, Articolele 47 și 48.

35 Codul Familiei, Articolul 97, disponibil la: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.frame.

36 *Ibid.*, Articolul 109.

Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului este principalul act normativ în domeniul protecției copilului.³⁷ Potrivit acestei legi, responsabilitatea pentru educația și dezvoltarea copilului cade în principal în sarcina părinților și în secundar comunității locale, care trebuie să furnizeze sprijin pentru asistarea copilului și familiei aflate în situații de dificultate. Legea stipulează că statul este obligat să “asigure protecția copilului și garantează aplicarea tuturor drepturilor copilului printr-o activitate specifică, condusă de instituțiile de stat și autoritățile publice responsabile în acest domeniu.”³⁸ Articolul 3 stipulează că legea se aplică copiilor cetățeni români, aflați pe teritoriul național sau în străinătate, copiilor apatrizi și refugiați, și copiilor cu cetățenie străină, în cazul situațiilor de urgență. Articolul 33 din Legea pentru protecția și promovarea drepturilor copilului stipulează că „un copil nu va fi separat de părinții săi împotriva voinței lor, cu excepția cazului când autoritățile, în cursul unei anchete judiciare stabilește că acțiunea este necesară pentru asigurarea interesului suprem al copilului. Articolul 39 din aceeași lege prevede măsuri speciale de protecție, custodie legală și adopție a copilului, pentru asigurarea neîntreruptă a dezvoltării educaționale, și a unui mediu consistent din punct de vedere etnic, religios, cultural și lingvistic.

Articolul 56 enumeră categoriile de copii care pot beneficia de măsuri speciale de protecție:

- copii ai căror părinți sunt decedați, necunoscuți, privați de exercitarea drepturilor parentale sau care au fost decăzuți din drepturile părintești, plasați sub interdicție, declarați decedați sau dispăruți de o instanță de judecată și cei ai căror custodie legală nu poate fi stabilită;
- copii care, în scopul protecției interesului suprem al lor, nu pot fi lăsați în grija părinților, de motive pentru care părinții nu pot fi ținuti responsabili;
- copii abuzați sau neglijați;
- copilul orfan sau cel abandonat de mamă într-o maternitate;
- copilul care a comis un act sancționat de legea penală și este lipsit de responsabilitate penală.

6.2 Adopția

Legea nr. 273/2004 cu privire la statutul adopției³⁹ reglementează situațiile și procedurile adopției naționale și internaționale. Potrivit acestei legi și Codului Familiei, adopția este o măsură judiciară de protecție alternativă, cu efecte depline, potrivit căreia copilul adoptat are drepturile și obligațiile unui copil biologic în relație cu părinții adoptivi.⁴⁰ Categoriile de copii care pot fi adoptați sunt: copii ai căror părinți își exprimă consimțământul pentru adopție, cei ai căror părinți sunt decedați, puși sub interdicție sau cei a căror identitate este

37 Legea nr. 272/2004 privind Protecția și promovarea drepturilor copilului, cu modificările aduse în 10 Ianuarie 2008, Articolul 1, disponibil la: http://www.law.yale.edu/rcw/rcw/jurisdictions/euroe/romania/Rom_Ch_Prot_L_2004e.pdf.

38 *Ibid.*, Articolul 5.

39 Legea nr. 273/2004 privind Statutul legal al adopției, publicat în Monitorul Oficial al României la 23 Iunie 2004.

40 Interviu cu un reprezentant al Oficiului Român pentru Adopții. București, Romania: Iunie 2010. Legea nr. 273/2004 privind statutul legal al adopției, Articolul 1.

necunoscută.⁴¹ O excepție o constituie copilul ai cărui părinți au vârsta de sub 14 ani, și care trebuie să aștepte ca părinții biologici să atingă majoratul.⁴²

Articolul 4 stipulează că persoana/persoanele care poate/pot adopta trebuie să fie cetățeni români care trăiesc în țară, neîntrerupt, mai mult de 1 an, cetățeni străini cu reședință permanentă în România sau cetățeni români care și-au restabilit domiciliul în țară în ultimele 12 luni. În privința adopției internaționale, legea română stabilește clar că doar bunicii, unchii și mătușile copilului adoptabil pot solicita adopția.⁴³

Începerea procedurilor legale de adopție urmează consimțământului obligatoriu al părinților biologici sau a copilului cu vârsta de 12 ani sau mai mult, stabilirii statutului ca adoptabil al copilului de către autoritățile de protecție a copilului și de certificarea ca persoană/familie adoptivă de către persoana/ele care doresc să adopte un copil.⁴⁴

6.3 Dizabilitate

În domeniul protecției copiilor cu dizabilități au fost adoptate câteva acte normative, dintre cele mai importante fiind: Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului; Legea 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități și Legea nr. 1/2011 privind educația națională.

Articolul 2 din Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități definește persoana cu dizabilitate: “acea persoană care, din cauza unei afecțiuni fizice, mentale sau senzoriale, nu are abilitățile de a derula în mod normal activitățile cotidiene, reclamând măsuri de protecție în sprijinul recuperării sociale, integrării și incluziunii”.⁴⁵ Definiția este aplicabilă atât adulților, cât și copiilor. S-au stabilit patru grade de încadrare pentru dizabilitate⁴⁶ – slab, mediu, accentuat și sever – care sunt evaluate și stabilite de către Comisia pentru Protecția Copilului, pe baza unui ghid metodologic specific.⁴⁷

⁴¹ Legea nr. 273/2004 privind statutul legal al adopției, Articolul 5.

⁴² *Ibid.*, Articolul 6.

⁴³ Legea nr. 49/2009 pentru aprobarea OUG 108/2008 de modificare a Legii nr. 273/2004 privind statutul legal al adopției. Această prevedere a fost precedată de un moratoriu privind adopția internațională în 2001, din cauza corupției și a lipsei de cazuri corecte de evaluare a adopției. Din 2005, autoritățile române nu au aprobat nicio adopție internațională. Această problemă a atras numeroase plângeri din partea agențiilor internaționale pentru adopții, a societății civile și a instituțiilor internaționale; cu toate acestea, până în prezent, autoritățile române refuză să modifice legea, considerând că sistemul de adopții naționale este bine dezvoltat și că e necesar a se asigura că minorul e crescut în mediul său cultural și lingvistic.

⁴⁴ Legea nr. 273/2004 privind statutul legal al adopției, Articolele 12-18, 22-23 și capitolul III.

⁴⁵ Legea nr. 448/2006 privind Protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, disponibil la: www.anph.ro/admin/doc/upload/eng/5/Law%20no.%20448-2006.doc.

⁴⁶ Ordinul Ministerului Sănătății nr. 725 și Ordinul ANPCA nr. 12709/2002 privind criteriile folosite în stabilirea gradului de handicap și stabilirea măsurilor speciale de ocrotire.

⁴⁷ Ordinul Ministerului Sănătății nr. 416/2003 privind Ghidul metodologic pentru evaluarea copiilor cu dizabilități și diagnosticarea gradului de handicap și Ordinul ANPCA nr. 18/2003 privind aprobarea Ghidului metodologic pentru evauarea copiilor cu dizabilități și stabilirea nivelului de de handicap.

Articolul 15 din legea 448/2006 prevede accesul liber și egal al copiilor cu dizabilități la educație, învățământul special sau cel de masă. Aceeași lege stipulează că “accesul la unitățile școlare a copiilor cu dizabilități, inclusiv a copiilor cu handicap, și a celor cu dificultăți de adaptare școlară se realizează prin hotărârea comisiei pentru protecția copilului, care eliberează certificatul școlar și/sau de orientare profesională, pe baza unui raport de evaluare complex elaborate de serviciile de evaluare din cadrul Direcției Generale pentru Asistență Socială și Protecție a Copilului (DGASPC).”⁴⁸

Articolul 50(3) din Legea Educației Naționale interzice și sancționează evaluarea abuzivă a copiilor în ceea ce privește cerințele educaționale speciale pe baza naționalității, etniei, limbii, religiei, apartenenței la un grup vulnerabil, precum și pe baza oricărui alt criteriu.⁴⁹

6.4 Politici Naționale

În România au fost dezvoltate o serie de politici naționale în domeniul protecției copilului în România.

Strategia Națională pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Copilului 2008-2013 (Strategia de Protecție a Copilului) și Planul Operațional 2008-2013 pentru Implementarea Strategiei⁵⁰ își propun să asigure cooperarea eficientă și fiabilă între toți actorii în vederea promovării și protecției drepturilor copilului și prevenirea separării copilului de părinții acestuia. Copiii romi sunt incluși ca un grup țintă specific. Pentru îndeplinirea acestui obiectiv este prevăzută sprijinirea părinților în vederea îndeplinirii obligațiilor parentale prin:

- descentralizarea serviciilor de protecție a copilului, ceea ce permite consiliilor locale să furnizeze anumite servicii de sprijin a familiilor în vederea ieșirii din situațiile de risc;
- armonizarea politicilor de protecție a copilului existente dezvoltate de anumite instituții naționale sau regionale și coordonarea fondurilor alocate pentru implementare și
- implicarea comunității în activitățile de prevenire.

Strategia Națională pentru Îmbunătățirea Situației Romilor 2001-2010 (Strategia pentru Romi) abordează protecția copilului din anumite perspective.⁵¹ Principalele priorități au fost axate pe:

- nediscriminarea copiilor romi instituționalizați;
- angajarea de romi în rândul autorităților de protecție a copilului, în special în instituțiile cu un număr mare de copii romi;

48 Legea nr. 448/2006 privind Protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, Articolul 16(4).

49 Legea nr. 1/2011 a Educației Naționale, disponibilă la: http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_educatiei_nationale_lege_1_2011.php.

50 Publicat în Monitorul Oficial al României la 10 septembrie 2008, disponibil la: <http://www.copii.ro/Files/Strategia%20Nationala%20in%20domeniul%20protecției%20dreptu.pdf> și http://www.copii.ro/Files/Planul%20operational%202008%20-%202013_2009195943671.pdf.

51 Strategia Națională pentru îmbunătățirea situației romilor 2001- 2010, disponibilă la: www.anr.gov.ro.

CONDAMNAȚI PE VIAȚĂ: COPIII ROMI DIN ROMÂNIA AFLAȚI ÎN GRIJA STATULUI

- dezvoltarea de acțiuni în vederea îmbunătățirii situației familiilor de romi aflate în situație de risc și
- dezvoltarea serviciilor alternative pentru copii fără îngrijire parentală.

Din 2009, Agenția Națională pentru Romi, care este responsabilă de implementarea Strategiei pentru Romi,⁵² nu a implementat niciun program pentru copiii romi instituționalizați. Din ianuarie 2011, o nouă strategie este în curs de adoptare. Noul proiect de strategie are în vedere includerea măsurilor de protecție a copiilor instituționalizați din vechea Strategie pentru Romi.

⁵² Implementarea Strategiei este asigurată de Agenția Națională pentru Romi, care a fost înființată în 2004, sub coordonarea Secretariatului General al Guvernului, a Comisiei Ministeriale pentru Romi, cu sprijinul Birourilor Județene pentru Romi și a experților locali romi.

7 Sistemul român de protecție a copilului

7.1 Cadru Instituțional

Sistemul român de protecție a copilului cuprinde o serie de instituții la nivel național și local, cu responsabilități în domeniul politicilor sociale, ale familiei, educației și sănătății și care furnizează anumite servicii pentru protecția și realizarea drepturilor copilului. Sistemul de protecție a copilului funcționează la nivel național, județean și local.

NIVELUL NAȚIONAL

Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale (MMFPS) este principalul decident în privința politicilor de stat în domeniul protecției copilului. El coordonează și monitorizează politicile naționale și strategiile care promovează protecția drepturilor copilului⁵³ și autorizează emiterea de decizii, norme și instrucțiuni juridice privitoare la protecția copilului.⁵⁴ În iunie 2010 guvernul a înființat Direcția Generală pentru Protecția Copilului (DGPC),⁵⁵ care este responsabilă cu colectarea, stocarea și analiza datelor și informațiilor privitoare la drepturile copilului, evaluând datele statistice și informațiile din domeniul protecției copilului, stabilind standarde metodologice pentru instituțiile locale și regionale care aplică legislația din domeniul protecției copilului și supervizează respectarea drepturilor copilului în timpul furnizării măsurilor speciale de protecție.

Oficiul Român pentru Adopții (ORA) a fost înființat în 2004, în subordinea Secretariatului General al Guvernului. Este responsabil de supravegherea aplicării legii adopțiilor în România. În același timp, are sarcina de a dezvolta serviciile de adopție, coordonarea serviciilor locale de adopție, urmărirea procedurilor de adopție, crearea unei baze de date cu copii adoptabili și familii adoptive, dezvoltarea de recomandări pentru autorizarea organizațiilor private naționale sau străine să deruleze activități de adopție, promovarea adopției naționale și aplicarea obligațiilor statului în domeniul adopțiilor prin tratatele internaționale la care România este parte.

În cadrul Biroului Avocatului Poporului, există un Adjunct al Avocatului Poporului pentru Protecția Copilului, care soluționează plângeri din oficiu sau la cerere referitoare la încălcarea drepturilor, plângeri înaintate de către copii, părinți sau reprezentanți legali.⁵⁶ În cazul în care se constată o încălcare a unor drepturi, acesta poate face recomandări fără

⁵³ HG nr. 11/2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale, Publicat în Monitorul Oficial al României la 10 ianuarie 2009.

⁵⁴ HG nr. 11/2009, Articolul 12.

⁵⁵ Aceasta a rezultat din restructurarea fostei Autorități Naționale pentru Protecția Familiei și Drepturilor Copilului. OUG 68/2010 privind unele măsuri de restructurare vizând Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale și a activității organelor din subordinea, coordonarea sau autoritatea sa.

⁵⁶ The Committee on the Rights of the Child, *Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Romania* (2009), disponibil la: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/co/CRC-C-ROM-CO-4.pdf>.

forță juridică obligatorie de revocare a actului administrativ respectiv, de reparare a prejudiciului creat și repunere în situația anterioară încălcării drepturilor.⁵⁷

NIVELUL JUDEȚEAN

Principalele autorități de protecție a copilului la nivel județean sunt Consiliul Județean, Comisiile de Protecție a Copilului și Direcțiile Generale pentru Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC). Relația dintre organismele centrale și cele județene este una de colaborare, iar nu de subordonare. La nivel județean Consiliul Județean este autoritatea centrală care ia decizii asupra structurii, politicilor și finanțării Comisiilor de Protecție a Copilului și DGASPC-urilor.⁵⁸

Comisia de Protecție a Copilului este compusă din reprezentanți ai diferitelor instituții regionale cu rol în protecția copilului. Aceasta stabilește gradul de handicap al unui copil, orientarea școlară a acestuia, reglementează, revocă sau înlocuiește măsurile de protecție specială (de natură administrativă) și soluționează plângeri înaintate de copii.⁵⁹

Direcțiile Generale de Asistență Socială și Protecție a Copilului sunt înființate în subordinea Consiliilor Județene. Acestea asigură și monitorizează măsurile de protecție specială a copilului, coordonează activitatea instituțiilor de la nivel local care furnizează asistență socială și servicii de protecție a copilului, coordonează înlocuirea activităților de prevenție, conduce cursuri de formare, angajează asistenții maternali și monitorizează serviciile de asistență instituțională și familială.⁶⁰ În plus, inițiază proceduri de adopție, evaluează și certifică potențialele familii adoptive și monitorizează adoptarea procedurilor.⁶¹

NIVELUL LOCAL

Primarii sunt responsabili de luarea deciziilor în privința furnizării serviciilor de protecție a copilului la nivel local. Consiliile locale planifică și înființează servicii sociale, angajează personalul, aprobă și controlează bugetul.⁶²

57 Potrivit organizației Salvați Copiii România, “numărul petițiilor primite și a acțiunilor inițiate din oficiu cu privire la drepturile copilului este extrem de scăzut din cauza informațiilor insuficiente [...] cu privire la Existența și rolul instituției.” Save the Children Romania, *Report: Children's Rights in Romania, submitted to the Universal Periodic Review 2nd session Romania (2008)*, p. 4.

58 Potrivit legii nr. 272/2004 privind Protecția și promovarea drepturilor copilului și a legii nr. 215/2001 a administrației publice locale, cu modificările aduse de Legea nr. 286/2006, “structura organizatorică, numărul angajaților și fondurile departamentului general pentru asistență socială și protecție a copilului vor fi aprobate prin decizie a consiliului local, a consiliului local de sector din București, care trebuie să înființeze, să garanteze îndeplinirea deplină a tuturor atribuțiilor și să respecte pe deplin exercitarea drepturilor copilului.”

59 Comisia pentru Protecția Copilului include: medici pediatrici numiți de Direcțiile Județene de Sănătate Publică, psihopedagogi numiți de Inspectoratele Școlare Județene și reprezentanți ai Inspectoratelor Teritoriale de Poliție și ONG-uri locale. HG nr. 1437/2004 din 2 septembrie 2004 privind organizarea și funcționarea Comisiei pentru Protecția Copilului.

60 Legea nr. 272/2004 privind Protecția și promovarea drepturilor copilului, Articolul 105 (2).

61 HG nr. 1434/2004 din 2 Septembrie 2004 privind Responsabilitățile și cadrul de reglementare a organizării și funcționării Direcțiilor Generale de Asistență Socială și Protecție a Copilului, Articolul 1.

62 Legea nr. 215/2001 privind Administrația publică locală cu modificările aduse de Legea nr. 286/2006, Articolul 69.

Autoritatea Tutelară (AT) este organismul administrației publice locale ale cărui reponsabilități sunt îndeplinite de primar. Autoritatea tutelară are putere de decizie și acționează în calitate de protector și tutore al minorilor.⁶³ Autoritatea tutelară stabilește tutela legală pentru copiii ai căror părinți sunt decedați, necunoscuți, dispăruți sau le-au încetat sau le-au fost suspendate drepturile parentale,⁶⁴ monitorizează copiii aflați sub tutela legală decisă de un tribunal, evaluează familiile în cazurile de suspiciune de abuz și trimit în instanță cazurile de copii aflați la risc.

Serviciile Publice de Asistență Socială (SPAS) identifică și evaluează situația copiilor aflați în situații de risc, monitorizează respectarea drepturilor copiilor, informează familiile despre drepturile și obligațiile părintești și despre drepturile copiilor, furnizează servicii de prevenire pentru familiile aflate în situații de risc,⁶⁵ face recomandări către Primărie în privința măsurilor de protecție și cooperează cu Direcția Generală de Asistență Socială și Protecție a Copilului.⁶⁶

Consiliile Consultative Comunitare trebuie să identifice nevoile comunității și să soluționeze problemele sociale care îi implică pe copii. Acestea sunt formate din afaceriști locali, personal din învățământ, doctori, polițiști, preoți și reprezentanți ai ONG-urilor și colaborează cu asistenții sociali locali în abordarea nevoilor familiilor aflate la risc de separare, prin oferirea de ajutoare financiare, materiale sau de urgență. Potrivit unor studii, în practică aceste consilii nu funcționează.⁶⁷ Ele au fost identificate în doar două din cele opt comunități vizitate cu ocazia derulării prezentei cercetări; niciuna dintre acestea nu era activă.

7.2 Servicii de protecție a copilului

Planul de Servicii Individual cuprinde măsurile de prevenire, prin care se propune remedierea situațiilor de mare risc care pot rezulta din îndepărtarea copiilor din familie și constă în ajutoare financiare, educație parentală și conștientizare a riscului separării, asistență pentru locuire, consiliere juridică și psihologică, terapie și mediere, sau acces la serviciile centrelor de zi.⁶⁸

Cercetarea ERRC a descoperit că aceste servicii lipsesc în multe comunități rurale, din cauza resurelor financiare insuficiente, numărului insuficient de asistenți sociali și lipsei de interes în rândul autorităților locale în ceea ce privește dezvoltarea și aplicarea politicilor

⁶³ Codul Familiei, Articolele 158 and 159.

⁶⁴ Codul Familiei, Articolul 113.

⁶⁵ Legea nr. 272/ 2004 privind Protecția și promovarea drepturilor copilului, Articolul 106(1).

⁶⁶ În primul semestru din 2008 existau 623 servicii de asistență socială funcționale, cu aproximativ 7,000 angajați. Ministerul Muncii, Familiei și Egalității de Șanse și Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului, *Romania Report on National Policies for the Prevention of Violence against Children submitted to Council of Europe* (2008).

⁶⁷ Stefan Cojocariu, "Child rights based analysis of children without parental care or at risk of losing parental care in Romania", *Research and Social Intervention Magazine* Vol. 24 (2009): 41-71.

⁶⁸ Legea nr. 272/2004 privind Protecția și promovarea drepturilor copilului, Articolele 34 și 35.

centrate pe copil.⁶⁹ Rezultatul este menținerea unui “nivel mare al intrărilor copiilor în sistemul de protecție a copilului”.⁷⁰

Tabelul 1: Numărul total de copii instituționalizați în județele vizitate⁷¹

Județ	Numărul de copii instituționalizați Decembrie 2008	Numărul de copii instituționalizați Decembrie 2009	Numărul de copii instituționalizați Decembrie 2010
Brașov	2025	2042	2027
Constanța	2281	2310	2273
Iași	4577	4312	4279
Timiș	2767	2727	2705
București Sector 1	972	935	756
București Sector 3	646	621	590
București Sector 4	455	451	427
București Sector 6	586	541	536

În cazul în care măsurile prevăzute în planul individual de servicii eșuează, copiii sunt scoși din grija părinților și plasați în una dintre măsurile de protecție specială prevăzută de lege. Există 3 principale organe deliberative în privința plasamentului, în speță Comisia de Protecție a Copilului (care poate decide în privința plasamentului cu consimțământul părinților, a tutorelui legal și al copilului cu vârsta de peste 14 ani), DGASPC (poate decide privitor la plasamentul de urgență în cazuri de abandon sau abuz; trebuie să informeze instanța în 48 de ore, care decide asupra pașilor ulteriori)⁷² și Tribunalul (ia decizii când plasamentul este contestat sau când părinții sunt decedați/necunoscuți/disparați, în cazuri de decădere din drepturile parentale și în cazurile când tutela legală nu se poate stabili).⁷³

Plasamentul se efectuează în 3 etape: în primul rând, asistenții sociali trebuie să încerce să plaseze copilul în familia extinsă, apoi în asistență maternală, iar abia în final, ca ultimă soluție, plasare în asistență instituțională.⁷⁴

Instituțiile de plasament pot fi conduse de stat sau de ONG-uri⁷⁵ și presupun: centre de plasament clasice, cu mai mult de 100 de locuri; centre de plasament reabilitate; case de tip familial;

69 Interviu ERRC cu reprezentanți ai DGASPC din județele Iași, Timiș, Brașov și Constanța: August – Septembrie 2010.

70 Interviu ERRC cu reprezentanți ai DGASPC. Județul Brașov, România: Septembrie 2010.

71 Vezi: http://www.copii.ro/alte_categorii.html și datele furnizate în timpul cercetării de DGASPC pentru 2010.

72 Legea nr. 272/2004 privind Protecția și promovarea drepturilor copilului, Articolul 65.

73 Potrivit Legii nr. 304/2004 privind organizarea judecătorească, tribunalul este instanța cu personalitate juridică organizată la nivel de județ (sau la nivel de sector în București) cu competențe corelative de primă instanță, ca instanță de apel și de recurs împotriva hotărârilor pronunțate de judecătoria.

74 Interviu ERRC cu reprezentanți ai DGPC. București, România: Iunie 2010.

75 Căminele de copii private trebuie să obțină aprobarea și acreditarea de funcționare din partea DGASPC pe baza raportului emis de Comisia pentru Protecția Copilului privind îndeplinirea standardelor minime solicitate de lege. În 2009 operau în România 376 de cămine de copii private, reprezentând o treime din totalul acestora.

centre maternale pentru sugari și centre de servicii de urgență pentru mame și copii abuzați, abandonati și copiii străzii.

Asistenții de protecție a copilului sunt obligați să pună în aplicare un Plan de Protecție Individualizat (PPI), cu scopul reintegrării copilului în familia sa biologică. Planul poate conține servicii psihologice, sociale, medicale, legale, educaționale pentru copil și familie.⁷⁶

7.3 Lipsurile sistemului de protecție a copilului

Unii reprezentanți ai DGASPC au indicat faptul că reformele implementate de guvernul român au avut ca scop, mai degrabă, îndeplinirea criteriilor impuse pentru aderarea la Uniunea Europeană decât ajustarea la noile realități românești,⁷⁷ “fără nicio justificare și aplicabilitate reală [...] creându-se un sistem de protecție a copilului incoerent.”⁷⁸ Potrivit UNICEF, noul sistem creează dificultăți, “de vreme ce ritmul reformelor în alte domenii este neconsistent, iar responsabilitățile individuale ale instituțiilor nu sunt întotdeauna clar definite”.⁷⁹ Descentralizarea structurilor de protecție a copilului este văzută ca un pas înainte în îmbunătățirea acțiunilor de protecție a drepturilor copilului. Totuși, maniera în care a fost realizată, inclusiv viteza nenaturală, lipsa consultării prealabile cu autoritățile locale, pregătirea inadecvată a personalului local, au avut ca rezultat o sarcină imposibil de realizat pentru autoritățile locale sărace, afectate în mod negativ de calitatea serviciilor furnizate și situația familiei și a copilului supus riscului de separare.

Pe durata derulării cercetării, anumite surse au evidențiat cooperarea interinstituțională slabă și lipsa îndeplinirii responsabilităților de către toți actorii, din cauza volumului de lucru imens, lipsa implicării reactive și proactive, lipsa resurselor financiare și lipsa prioritizării politice a asistenței sociale pentru copii. Impactul adâncește nivelul riscului ca familiile să-și piardă copiii și să contribuie la un număr sporit de copii care intră în sistemul de protecție a copilului. A fost raportat faptul că punerea în aplicare a politicilor naționale de protecție a copilului în județele țării este neuniformă, ceea ce creează discrepanțe în calitatea serviciilor.⁸⁰

76 Legea nr. 272/2004 privind promovarea și protecția drepturilor copilului, Articolul 54.

77 Interviu ERRC cu reprezentanți ai DGASPC din județele Constanța, Brașov și Timiș, Septembrie 2010.

78 Interviu ERRC cu un reprezentant al DGASPC. Județul Timiș, Romania: Septembrie 2010.

79 UNICEF, *Romania Child Care System Reform* (2006), p. 32.

80 Interviu ERRC cu reprezentanți ai DGPC și ORA, București, Iunie 2010.

8 Suprareprezentarea romilor în sistemul de protecție a copilului

8.1 Disponibilitatea și protecțiadatelor

În România, Legea nr. 667/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestora interzice procesarea datelor referitoare la originea rasială sau etnică, cu excepția cazului în care subiectului și-a acordat în mod expres consimțământul sau acolo unde există prevederi legale privind protecția unui interes public important.⁸¹

Direcția Generală pentru Protecția Copilului și Oficiul Român pentru Adopții sunt reponsabile pentru colectarea și evaluarea datelor statistice relative la copil; datele dezagregate despre copii sunt colectate după gen, vârstă, situație economică, legală și socială, context educațional și familial. Datele etnice nu sunt colectate. Reprezentanții organismelor de protecție a copilului au raportat, în timpul cercetării, că astfel de date nu sunt colectate deoarece se crede că legea pentru protecția datelor personale interzice acest lucru și că lipsesc indicatori clari pe baza cărora să se poate stabili etnicitatea romă, în afară de autoidentificare.⁸²

În practică, anumite instrumente pentru colectarea datelor cu caracter etnic există, spre exemplu formularele de evaluare folosite de asistenții sociali includ o rubrică pentru indicarea etniei. Totuși, aceste date nu apar ca fiind colectate sistematic și nu sunt transferate autorităților naționale.⁸³ Totuși, ORA a declarat pentru ERRC că asistenții sociali furnizează, neoficial, informații despre etnia copiilor.⁸⁴

8.2 Proporția copiilor romi în asistența instituțională

În România, romii constituie aproximativ 9% din totalul populației;⁸⁵ nu există estimări ale numărului romilor în rândul populației de copii. 13 din 22 de case de copii vizitate în timpul cercetării au furnizat date relevante:⁸⁶ 28% din copiii rezidenți în cămine au fost raportați de personal ca fiind romi; discuțiile cu copiii din cămine au indicat că 40% dintre copii erau romi.

⁸¹ Legea nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, Articolul 7, disponibil la: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/implementation/ro_law_677_2001_en_unofficial.pdf.

⁸² Interviu ERRC cu reprezentanți ai GDCP din județele Brașov, București, Constanța, Iași, Timiș: August, Septembrie și Noiembrie 2010.

⁸³ Interviu ERRC cu personal de protecție a copilului. Iași, România: August 2010.

⁸⁴ Interviu ERRC cu reprezentanți ai ORA. București, România: Iunie 2010.

⁸⁵ Claude Cahn and Professor Elspeth Guild, *Recent Migration of Roma in Europe* (OSCE/CoE, December 2008), disponibil la: <http://www.osce.org/hcnm/78034>.

⁸⁶ Reprezentanți ai căminelor vizitate în București au refuzat să furnizeze astfel de informații.

Potrivit unui studiu UNICEF din 2005, cu privire la abandonul copiilor, peste 60% dintre copiii abandonați în instituțiile medicale sunt de origine romă.⁸⁷

Tabelul 3: Proporția estimativă de copii romi în căminele vizitate în timpul cercetării

Locația	Numărul de copii din căminele vizitate	Procentul estimativ al copiilor romi furnizat de personal	Procentul estimativ al copiilor romi furnizat de copii
Județul Brașov	238	32%	70%
Complexul de servicii Măgura – Codlea	100	68%	50%
Centrul de plasament Făgăraș	86	17%	60%
Centrul de plasament Herman	52	10%	100%
Județul Constanța	196	18%	18%
Centrul de plasament Delfin Agigea	63	10%	15%
Centrul de plasament Antonio	71	20%	20%
Centrul Cristina	62	24%	Nu au fost furnizate estimări
Județul Iași	379	17%	55%
Centrul de plasament Ion Holban	200	20%	70%
Centrul Bogdana	94	10%	40%
Centrul Mihail Sadoveanu Pașcani	85	20%	Nu au fost furnizate estimări
Județul Timiș	197	45%	53%
Complexul de servicii specializate Gavojdia	81	15%	20%
Complex specializat Lugoj	78	70%	80%
Centrul pentru sprijinirea familiei și integrarea profesională a tinerilor	38	30%	60%
Centrul pentru recuperarea și reabilitarea copiilor cu dizabilități Timișoara		63%	Nu au fost furnizate estimări
Total	1,010	28%	49%

- Estimări furnizate de personalul de protecție a copilului și de copiii intervievați, pe baza propriilor percepții. Datele din acest tabel se referă la media răspunsurilor oferite de toate persoanele dintr-o locație anume

Reprezentanții Direcției Generale pentru Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC) au estimat că 80% din copii aflați în plasament instituțional în județul Brașov sunt romi, 10% în județul Constanța, aproximativ 20% în județul Iași și 40% în județul Timiș.⁸⁸ Pe baza

⁸⁷ UNICEF, *The Situation of Child Abandonment in Romania* (București, March 2005), p. 77.

⁸⁸ Vezi: http://www.copii.ro/alte_categorii.html.

informațiilor furnizate de personal, media rereprezentării copiilor romi în căminele vizitate în timpul cercetării a fost de 32% în județul Brașov, 18% în județul Constanța, 17% în județul Iași și 45% în județul Timiș. Un reprezentant al DGASPC din județul Timiș a raportat că romii reprezintă în jur de 30-35% din totalul copiilor plasați în asistență maternală și 60-65% din totalul copiilor plasați membrilor familiei extinse.⁸⁹

Estimările furnizate de copii pot fi scăzute, din cauza reticenței acestora de a vorbi despre identitatea lor etnică. Un asistent social a explicat: „copiii romi refuză să se identifice [ca romi] deoarece ei sunt respinși în școală pe motiv că sunt romi sau pentru că locuiesc într-un cămin de copii”.⁹⁰ Un tânăr rom dintr-un cămin de copii a explicat că estimările furnizate de copii se poate să nu fie în întregime corecte: „Sunt mulți alți Stănescu cu pielea mai închisă, pe care îi știi că sunt romi, însă copiii nu vorbesc atât de ușor din cauză că se tem să nu fie izolați de ceilalți sau din cauză că este dureros să-și amintească locul de unde vin”.⁹¹ Asistenții sociali au raportat că 71 din 104 (68,3%) copii intervievați în casele de copii erau romi, în vreme ce doar 18 (17,3%) dintre copii se identifică ca fiind romi.

8.3 Factori care contribuie la suprareprezentarea copiilor romi în sistemul instituțional de protecție a copilului

Rezultatele cercetării de teren au evidențiat că îndepărtarea copiilor romi din familii este cauzată de o diversitate de factori, inclusiv sărăcia, condiții de locuire inadecvate, structura gospodăriei (familii numeroase sau părinți singuri), abandonul copiilor în maternități, spitalele pediatrice, migrația internă și externă motivată economic, abuz și măsuri inadecvate de protecție.

ERRC a intervievat 24 de familii de romi cu copii plasați în sistemul instituțional de protecție a copilului: 12 (50%) au raportat sărăcia și factori asociați sărăciei (lipsa condițiilor de locuire adecvate, șomaș, familii numeroase) ca fiind principalul motiv de plasare a copiilor; șase (21%) au indicat divorțul părinților; doi (8%) au indicat abandonul într-un spital la naștere din cauza unor probleme de sănătate; doi (8%) au indicat abuzul de droguri al părinților; unul (4%) a indicat detenția părinților; iar altul (4%) a indicat abandonul în contextul migrației.

8.3.1 SĂRĂCIA ȘI FACTORII ASOCIAȚI

În timpul derulării cercetării, reprezentanții căminelor de copii au estimat că aproximativ 70% din copiii romi sunt plasați în grija statului din cauza sărăciei. S-a notat că în ultimii ani numărul copiilor aflați în grija statului a fost mai mare din cauza sărăciei sporite, în contextul crizei economice internaționale.⁹² Factorii asociați sărăciei se referă la lipsa locurilor de muncă, condiții de

⁸⁹ Interviu ERRC cu un reprezentant al DGASPC Timiș. Timișoara, România: August 2010.

⁹⁰ Interviu ERRC cu un asistent social din Centrul pentru Sprijin, Familie și Integrare Profesională a Tinerilor. Timișoara, România: August 2010.

⁹¹ Interviu ERRC cu un tânăr rom din Centrul Holban. Județul Iași, România: Septembrie 2010.

⁹² Interviu ERRC cu un asistent social din cadrul Complexului de Servicii Specializate Lugoj. Județul Timiș, România: August 2010.

locuire improprie, starea de sănătate precară și structura familiei. Rasismul instituționalizat apare ca jucând un rol în acest context. Anumiți lucrători din sistemul de protecție și reprezentanți ai ONG-urilor au subliniat că sărăcia nu este neutră din punct de vedere etnic: situația economică și socială a romilor este influențată major de discriminarea rasială:

Principala problemă e că societatea îi respinge pe romi și pe copiii acestora, împingându-i să cadă ușor în capcana sistemului de protecție a copilului. Este binecunoscut faptul că romii sunt discriminați... dacă vor să muncească nimeni nu le oferă un loc de muncă și, astfel, sunt împinși către sărăcie. Nimeni nu le dă o șansă să iasă din mizerie și atunci oamenii care lucrează în sistemul de protecție a copilului vin și le spun că trebuie să-și dea copiii, pentru că sunt incapabili să aibă grijă de ei și că pot să și-i ia înapoi mai târziu; fără să știe că ei îi pierd din punct de vedere emoțional și fizic.⁹³

Copiii romi sunt uneori plasați în grija statului din cauza neglijenței care vine din sărăcie. Potrivit unui lucrător din sistemul de protecție din județul Timiș, această fapt se produce atunci când “părinții lucrează în profesii slab remunerate, nu au grijă de copil și sunt forțați să-și lase copilul acasă singur sau nehrănit la timp, ceea ce conduce la sancționarea părintelui pentru neglijență”.⁹⁴ În timpul cercetării au fost raportate cazuri când, din cauza sărăciei, părinții romi au renunțat la un copil pentru a putea să-i crească pe ceilalți.⁹⁵ Câteva familii de romi care trăiesc în sărăcie au raportat că sprijinul disponibil din partea autorităților locale a fost pur și simplu insuficient să-i ajute în a rezolva problemele cu care se confruntau:

Cu câțiva ani în urmă casa mi-a luat foc și mi-au murit doi copii. Am avut cinci copii. Câteva luni am locuit cu sora mea și familia ei. Ea avea patru copii. Toți locuiam într-o cămăruță fără încălzire și fără mâncare. De multe ori mergeam la culcare fără să fi mâncat. Într-o zi am fost la primărie să caut ajutor. O doamnă mi-a spus că ar putea să-mi dea niște ulei sau ceva de mâncare. I-am spus că am nevoie de o casă sau de ceva bani. Ea mi-a zis că primăria nu are nicio casă sau bani disponibili. Mi-a spus că aș putea să-mi trimit copilul, temporar, într-o casă de copii sau în plasament. Când am auzit asta prima dată am spus “Nu”. Mai târziu am fost de acord, pentru că ei puteau sta câteva luni, până îmi căutam o casă, am semnat niște hârtii.⁹⁶

Asistenții sociali și părinții romi au raportat că condițiile substandard de locuire afectează comunitățile de romi disproporționat și reprezintă una din principalele motive pentru care copiii romi sunt plasați în grija statului. 20% din părinții romi intervievați au raportat că plasarea copiilor lor s-a datorat lipsei sau condițiilor proaste de locuire. Majoritatea familiilor cu probleme de locuire au declarat că autoritățile locale nu au oferit ajutor în privința sprijinului pentru locuințe. Câțiva lucrători sociali au declarat că sprijinul pentru o locuință este cel mai puțin probabil să li se ofere, deoarece aceasta depinde de voința autorităților locale și de

93 Interviu ERRC cu directorul Asociației Caritabile Iustina. Brașov, România: Septembrie 2010.

94 Interviu ERRC cu un reprezentant al DGASPC. Județul Timiș, România: Septembrie 2010.

95 Interviu ERRC cu un reprezentant al Fundației Bethany. Iași, România: August 2010.

96 Interviu ERRC cu o persoană de etnie romă. Targu Frumos, România: August 2010.

disponibilitatea locuințelor.⁹⁷ Unele familii de romi au fost de acord cu plasamentul copiilor lor în grija statului, în contextul evacuării forțate: decât să-i lase fără adăpost, mai degrabă părinții au fost de acord cu plasamentul lor într-un cămin de copii.⁹⁸ Cele mai multe cazuri au fost identificate în județul Constanța. Alți copii romi au fost luați din familiile lor pentru că nicio casă socială n-a fost disponibilă, în ciuda așteptării pe liste între 5 și 10 ani. În Iași, ERRC a semnalat cazul unei femei rome care a așteptat 10 ani pentru a obține locuințe sociale ; între timp, trei dintre copiii ei au fost separați:

Am șapte copii, doi sunt în plasament, unul a fost adoptat, iar patru sunt cu mine. Mi-am pierdut copiii pentru că nu aveam o casă sau un serviciu. Am primit locuință socială după doar 10 ani; între timp am pierdut trei dintre copii și nu-i mai pot lua înapoi pentru că mi se cere să am câte un pat pentru fiecare copil [...]. Timp de 10 ani am încercat să iau casa asta și să îndeplinesc condițiile pentru a-mi lua copiii înapoi [...] și încă mai aștept ca copiii să se întoarcă la mine. Ei (autoritățile de protecție a copilului) au spus că dacă am o casă, imi dau copiii înapoi, acum vor să am trei paturi, când eu nu am decât un pat pentru toți copiii.⁹⁹

Rezultatele cercetării afirmă că mărimea gospodăriei, combinată cu sărăcia este un alt factor important care permite intrarea copiilor romi în sistemul de protecție a copilului. Copiii romi provenind din familii numeroase au un risc sporit de sărăcie și e mai probabil ca ei să fie scoși din mediul familial. Mai mult, mamele singure cu mai mulți copii sunt adesea în situația de sărăcie extremă și întâmpină dificultăți și mai mari, deoarece este mai probabil ca ele să fie șomere și adesea au un nivel scăzut al educației.

8.3.2 ABANDONUL COPIILOR ROMI ÎN MATERNITĂȚI/SPITALE PEDIATRICE

Unii părinți romi își abandonează copiii în spitale pediatrice sau maternități. Interviuurile cu lucrătorii sociali din domeniul protecției copilului au indicat că rata abandonului a scăzut în ultimii 5 ani în anumite regiuni, cum ar fi Iași, București și județul Timiș. Abandonul copiilor în rândul romilor a fost raportat ca rezultat al sărăciei, datorate de lipsa de educație și șomajului, migrației părinților, lipsa de informare privind starea de sănătate a nou-născutului, căsătoriile timpurii care cauzează vârste mici ale vârstei de sarcină,¹⁰⁰ lipsa colaborării interinstituționale dintre lucrătorii din spitale și cei din sistemul de protecție a copilului și faptul că autoritățile locale nu reușesc să furnizeze servicii de prevenire.¹⁰¹ Copiii romi născuți cu malformații sunt

97 Interviu ERRC cu un asistent social. Constanța, Romania: Septembrie 2010.

98 Interviu ERRC cu un părinte rom. Constanța, Romania: Septembrie 2010.

99 Interviu ERRC cu un părinte rom. Iași, Romania: August 2010.

100 Interviu ERRC cu un asistent social din Centrul Bogdana. Județul Iași, Romania: August 2010.

101 O persoană a declarat: "Într-o zi am văzut ambulanța în fața casei noastre și o asistentă m-a întrebat dacă cumnata mea locuiește aici. I-am spus că locuiește în alt sat; ea era înregistrată aici doar pentru buletin. Mai târziu, spre seară, am aflat că veniseră să-i aducă copilul pe care-l lăsaseră în spital. După asta, nimeni de la protecția copilului sau serviciile sociale de la Primărie nu a mai venit sa o caute. După două luni ea și-a lăsat din nou copilul în spital, pentru că familia ei e foarte săracă și nu are bani să-și crească copilul." Interviu ERRC, Medgidia, Județul Constanța, Romania: Septembrie 2010.

de asemenea raportați ca fiind abandonați în spital, din cauza lipsei de informare a părinților și înțelegerea stării de sănătate, a asistenței financiare și serviciilor disponibile, în special în zonele rurale, sau de teama de excludere din comunitate.¹⁰²

8.3.3 MIGRAȚIA PĂRINȚILOR ROMI

Câțiva lucrători din sistemul de protecție a copilului au raportat că unii copii romi intră în grija statului în contextul migrației. Șefii câtorva cămine de copii au raportat că părinții romi își lasă copiii în grija rudelor, care mai târziu plasează copilul în grija statului pentru o perioadă de timp, pentru că nu pot avea grijă de ei. Aceasta a fost raportat ca afectând cel mai mult copiii cu vârste între 2 și 15 ani.¹⁰³ S-a notat, Totuși, că rata reîntregirii familiei pentru copiii aflați în această situație este mai mare, comparativ cu alți copii romi instituționalizați, pentru că “plasarea lor este temporară, până părinții se întorc în țară sau îi iau cu ei în străinătate.”¹⁰⁴

Nu s-a putut stabili, în timpul derulării cercetării, numărul de copii romi care au părăsit Sistemul, din cauza migrației. Totuși, în 2008, UNICEF a raportat că, în general, 16% din acești copii au fost lăsați acasă pentru mai mult de un an, iar 3% pentru mai mult de 4 ani.¹⁰⁵ Datele naționale indică faptul că în județele care fac obiectul acestui studiu 10% dintre copii sunt lăsați acasă de părintele lor unic, în vreme ce în București procentajul se ridică la aproximativ 25%.¹⁰⁶

8.3.4 ABUZ

Reprezentanții DGASPC și lucrătorii din căminele de copii au raportat că abuzul asupra copilului a fost cel mai puțin semnificativ factor care a contribuit la plasamentul copiilor romi în grija statului și scăzut în comparație cu copiii neromi. Toți cei intervievați au declarat că “romii au valori familiale puternice și pentru ei copiii sunt cel mai important lucru. Dacă își lasă copiii în grija statului o fac de sărăcie. Sunt rare cazurile de violență a părinților romi față de copii, în special abuz sexual.”¹⁰⁷

102 Interviu ERRC cu un bărbat rom, Periam, Județul Timiș, România: Septembrie 2010.

103 Interviuri ERRC cu asistentul social din Centrul Ion Holban din Județul Iași; un asistent social din Centrul Bogdana din Bogdanesti; directorul căminului de copii C.A. Rossetti din Iași; directorul Complexului de Servicii Specializate Gavojdia din Județul Timiș; un asistent social din Centrul Ioan Rupea din Județul Brașov; directorul Complexului de Servicii Specializate Magura din Coltea; directorul Complexului de Servicii Specializate Fagaras din Județul Brașov; directorul Centrului Antonio din Județul Constanța; directorul Centrului Ovidiu din Județul Constanța; directorul Centrului de plasament Robin Hood Placement din București sector 4; și directorul Centrului de plasament Sf. Nicolae din București sector 1: August - Noiembrie 2010.

104 Interviu ERRC cu un angajat din sistemul de protecție al Căminului Fagaras. Brașov, România: Septembrie 2010.

105 Vezi: http://www.unicef.org/romania/ro/media_8657.html.

106 DGPC, *Situation of Children in the Protection System Disaggregated by County and Situation of Children Left Home* (Iunie 2010), disponibil la: http://www.copii.ro/alte_categorii.html#.

107 Interviuri ERRC cu reprezentanți ai DGASPC din județele Iași, Brașov, Constanța, Timiș și sectoarele Bucureștiului; directorul Complexului de Servicii Specializate Gavojdia din Județul Timiș; directorul Complexului de Servicii Specializate Lugoj din Județul Timiș; directorul Complexului de Servicii Specializate Coltea din Brașov; asistent social în Centrul Ion Holban din Iași; asistent social din Centrul Bogdana din Iași; directorul Centrului de Plasament Antonio din Județul Constanța; și directorul Centrului de Plasament Delfin din Județul Constanța. România: July - October 2010.

Câteva cazuri de abuz și eventuale îndepărtări ale copilului din mediul familial au fost menționate de autorități în timpul interviurilor, în legătură cu implicarea copiilor romi în fenomenul cerșetoriei,¹⁰⁸ în timp ce practica controversată a căsătoriilor timpurii în unele comunități de romi nu a fost identificată de către respondenții participanți la cercetare, ca motiv pentru înlăturarea copilului din mediul familial.¹⁰⁹ Respondenții au indicat că autoritățile de protecție a copiilor nu recunosc căsătoriile timpurii ca o încălcarea legislației privind protecția copilului: „acestea [căsătoriile timpurii] nu pot fi considerate căsătorii, pentru că legea stabilește că vârsta minimă pentru căsătorie este de 16 ani.”¹¹⁰ În plus, lipsa de acțiune a fost justificată cu scuza potrivit căreia căsătoriile timpurii sunt „obiceiuri culturale rome, cu care nu putem interfera.”¹¹¹

8.3.5 LIPSA SERVICIILOR DE PREVENIRE

Rezultatele cercetării indică faptul că serviciile furnizate în contextul legii de protecție a copilului sunt, practic, inexistente la nivelul comunității, sporind rata de copii înlăturați din mediul familial. În opt comunități rurale vizitate în timpul cercetării,¹¹² doar două Consilii Comunitare Consultative erau înființate, însă niciuna nu era activă¹¹³ și doar în trei comunități existau centre de ocrotire de zi.¹¹⁴ Niciunul dintre serviciile disponibile nu era finanțat de autoritățile locale.

Situația existentă reprezintă rezultatul transferului defectuos de responsabilități al serviciilor de prevenire către autoritățile locale, lipsa de experiență a resurselor umane insuficiente și a fondurilor autorităților locale în furnizarea serviciilor de prevenire.¹¹⁵ În plus, multe autorități locale erau nepregătite sau nu doreau să-și asume aceste responsabilități, ceea ce afectează în mod negativ eficiența măsurilor de prevenire, după cum și poziția financiară relativă a comunității locale. Este mai puțin probabil ca comunitățile sărace să își poată permite servicii de calitate: cum

108 Interviuri ERRC cu directorul DGASPC București sector 6 și directorul Complexului de Servicii Specializate Coltea din Brașov: iulie - octombrie 2010. Noul Cod Penal Român, cu modificările aduse prin Legea nr. 286/2009, Articolele 214 și 215, interzice violența și abuzul împotriva copiilor, cum ar fi cerșetoria sau folosirea copiilor în scopul cerșetoriei. Ca o formă de violență împotriva copiilor, implicarea în cerșetorie reprezintă un motiv pentru înlăturarea copilului din mediul familial de către judecător prin ordonanță președințială (art. 581 și 582 codul de procedură civilă). Vezi Curtea de apel Timiș: decizia nr. 10 din 15 Ianuarie 2008, disponibilă la: <http://jurisprudencedo.com/Admiterea-recursului-astfel-cum-a-fost-formulat-aratand-ca-doreste-ca-cei-doi-copii-sa-fie-dati-in-plasament-intr-un-centru-din-Județul-Parata-intimata.html>.

109 Interviuri ERRC cu reprezentanți ai DGASPC. Județele Iași, Brașov, București, Constanța și Timiș, România: August, Septembrie și Noiembrie 2010.

110 Interviuri ERRC cu reprezentanți ai DGASPC. Județul Brașov, România: Septembrie 2010.

111 *Ibid.*

112 Ciurea și Târgu-Frumos în județul Iași; Periam și Recas în județul Timiș; Teliu și Rupea în județul Brașov; și Cobadin în județul Constanța.

113 Recas, Județul Timiș și Rupea, județul Brașov.

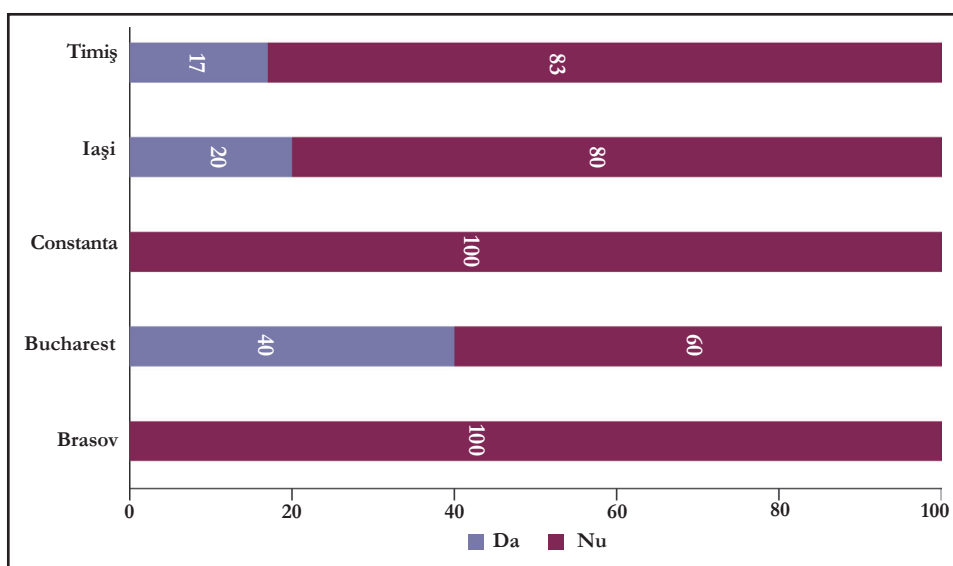
114 Bogdanesti în județul Iași; Teliu în județul Brașov; și Periam în județul Timiș.

115 Potrivit Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice, în doar 14% dintre orașe s-au înființat Servicii Publice de Asistență Socială iar 73% dintre asistenții sociali activi nu au studii în domeniul asistenței sociale. Comisia Prezidențială pentru *Analiza Riscurilor Sociale și Demografice, Riscuri și înecăți sociale în România* (2009), p 22, disponibil la: www.presidency.ro/static/CPARSDR_raport_sinteza.doc.

comunitățile de romi reprezintă 60% din comunitățile sărace din România¹¹⁶ este puțin probabil ca și copiii romi să beneficieze de măsuri de prevenire eficiente. Numărul redus de asistenți sociali și lipsa abilităților necesare și a pregătirii acestora au fost identificate ca probleme.¹¹⁷

Interviurile cu părinții romi au arătat că un număr redus dintre aceștia au beneficiat de servicii de prevenire corespunzătoare.¹¹⁸ Singura asistență disponibilă unui număr mic de părinți romi a fost alocația lunară de 30 RON (aproximativ 8 Euro) per copil¹¹⁹ și pachete cu mâncare și îmbrăcăminte.¹²⁰ Majoritatea părinților s-au plâns de lipsa consultării cu asistenții sociali sau de lipsa sprijinului din partea autorităților locale.¹²¹

Tabelul 6: Procentajul de familii rome care au beneficiat de servicii de prevenire (pe baza informațiilor furnizate în timpul interviurilor)

O dată ce familiile rome au intrat în atenția autorităților de protecție a copiilor, acestea nu pot evita îndepărtarea copiilor lor din mediul familial, în special pentru că principalul motiv este sărăcia, din care nu pot ieși prin forțe proprii, în contextul în care nu le sunt furnizate servicii de prevenire decât puține ori deloc și în situația în care există o slabă implicare a asistenților

116 Dumitru Sandu, *Roma Social Mapping* (București: World Bank, 2005), disponibil la: http://www.anr.gov.ro/docs/statistici/Roma_Social_Mapping_187.pdf.

117 Interviuri ERRC cu reprezentanți ai DGASPC județele Iași, Brașov, Constanța și Timiș: August- Septembrie 2010.

118 Interviuri ERRC cu familii rome. Teliu și Rupea, județul Brașov, Romania: Septembrie 2010. ERRC interviuri cu familii rome. Ciurea, județul Iași, Romania: August 2010. Interviuri ERRC cu familii rome. Periam și Recas, Județul Timiș, Romania: Septembrie 2010. Interviuri ERRC cu familii rome. Cobadin, Județul Constanța, Romania: Septembrie 2010.

119 Interviuri ERRC cu părinți romi. Iași, Romania: August 2010.

120 Interviuri ERRC cu un părinte rom. Recas, Județul Timiș, Septembrie 2010.

121 Interviuri ERRC cu părinți romi din Recas, Județul Timiș; Cobadin, Județul Constanța; Rupea, Județul Brașov și București sectoarele 3 și 6. Septembrie și Noiembrie 2010.

sociali la nivel comunitar. În majoritatea cazurilor, este doar o problemă de timp pentru ca copiii romi să fie plasați în sistemul de protecție a copilului.

Cei de la protecția copilului au venit să-mi spună că copilul meu este într-o situație de risc, pentru că nu am ferestre sau încălzire, iar iarna se apropie. Mi-au spus să rezolv problemele sau îmi vor lua toți cei cinci copii. I-am întrebat: “dacă îmi dai un serviciu sau ceva bani, o să rezolv cu ferestrele, o să instalez o sobă și o să cumăr ceva de mâncare”. Ea era foarte supărată și mi-a răspuns că nu poate, pentru că primarul trebuie să-mi dea toate astea. Am mers la Primărie și am întrebat de un serviciu sau de încălzire. El mi-a răspuns că nu e agent de ocupare și m-a întrebat de ce vreau să muncesc, fiindcă de obicei „țigani sunt leneși și nu le plac munca”.

Nimeni nu a venit să mă ajute sau să vorbească cu mine. După câteva luni, doamnele au venit și m-au întrebat de ce stăteau copii în frig și de ce nu am făcut nimic. Le-am spus ce s-a întâmplat, dar nu m-au crezut, pentru că femeia de la primărie (asistenta socială) le-a spus că ea a venit în mod regulat. Nu mi-a venit să cred că în fața mea le mințea pe femei și i-am chemat pe vecini și i-am întrebat dacă au văzut-o pe femeie venind la mine. Când oamenii le-au spus adevărul, atunci m-au crezut pe mine. Nu știu ce au făcut femeile, însă mai târziu femeia de la primărie m-a chemat să semnez niște hârtii, ca să primesc alocația pentru copil. Când ești rom, nimeni nu te ajută... de parcă noi nu suntem oameni și mame. Puteam să-mi pierd copiii pentru că, de unde să cumpăr un încălzitor, când nici bani de mâncare n-avem.¹²²

8.3.6 RATA SCĂZUTĂ DE REINTEGRARE ÎN FAMILIA BIOLOGICĂ

Cercetarea de teren indică faptul că, în cazul copiilor romi, stigmatul, teama de discriminare și prejudecățile din interiorul și din afara sistemului instituțional de protecție, standardele ridicate impuse pentru aprobarea reîntegrării și consilierea pentru reîntegrare inadecvată reprezintă bariere pentru întoarcerea în familiile lor a copiilor romi instituționalizați, fapt ce contribuie la numărul general mare de copii romi aflați în sistemul de protecție a copilului o lungă durată de timp.¹²³

Asistenții sociali, reprezentanții DGASPC și personalul din căminele de copii au raportat că standardele impuse familiilor de romi care experimentează sărăcie și discriminare sunt imposibil de îndeplinit, situație cu care nu se confruntă cele mai multe familii nerome.¹²⁴ Reprezentanții căminelor de copii au raportat de asemenea că etnia joacă un rol important în a determina reîntegrarea în familie, numeroase cazuri au fost raportate ca fiind refuzuri ale copiilor romi de

122 Interviu ERRC cu un părinte rom. Cobadin, Romania: Septembrie 2010.

123 Părinți romi au raportat că fiica lor a refuzat să locuiască cu ei după ce alți copii din cămin i-au spus că romii sacrifică porci și copii, în ajunul Crăciunului. Când fiica lor a văzut că familia voia să sacrifice un porc, a început să plângă și să strige că nu vrea să fie ucisă. Interviu ERRC cu un părinte rom. Ciurea, Județul Iași, Romania: August 2010.

124 Directorul Complexului Măgura de Servicii Specializate a declarat: “standardele minime pentru reîntegrare sunt foarte mari chiar și pentru o familie neromă medie. Câți oameni au la dispoziție paturi separate pentru fiecare copil, cu propria pernă și spațiu de recreere și alte facilități. Familiile de romi dacă au o casă sunt norocoși. Astfel, când un copil rom e luat de la părinții săi e dificil de acceptat să se întoarcă la sărăcia în care trăiește familia sa”. Interviu ERRC cu Directorul Complexului Măgura de Servicii Specializate. Coltea, Județul Brașov, Romania: Septembrie 2010.

a se întoarce în familie, în special copii plasați în grija statului la vârste mici sau copii din familii de romi tradiționali, care nu vor să se căsătorească timpuriu sau să poarte haine tradiționale.¹²⁵

Interviurile cu lucrătorii din domeniul protecției copilului au arătat că unii tratează sprijinul pre și postreintegrare cu superficialitate, deoarece, în opinia lor, părinții au responsabilitatea pentru facilitarea reintegrării copilului.¹²⁶ Autoritățile de protecție a copilului au raportat cazurile de copii romi care și-au părăsit familiile după reintegrare și au reintrat în sistemul de protecție a copilului deoarece, s-a afirmat, nu se puteau obișnui cu standardele de sărăcie ale traiului care este comun pentru familiile de romi.¹²⁷ Multe cămine de copii oferă standarde de viață îmbunătățite față de cele din familiile de romi. Aceasta poate conduce la o preferință pentru copiii instituționalizați pentru a trăi în aceste cămine și să vadă în instituționalizare, mai târziu, în viață, ca pe o alternativă pentru proprii copii:

Un cămin de copii este cel mai bun lucru pentru copiii dezavantajați sau familiile cu mulți copii. [...] Îți vei da copilul la o casă de copii. Nu pentru că sunt pentru oameni săraci care nu pot avea grijă de copiii lor. Sunt sărac, dar îmi iubesc copiii. Când ieși din sistem, nu ai pe nimeni [să te sprijine].¹²⁸

Contactul dintre părinte și copil în timpul separării de familie de asemenea influențează șansele de reintegrare. Potrivit interviurilor cu părinți romi, ai căror copii au fost plasați în grija statului, 79% nu au avut contact cu părinții în perioada în care au fost în asistență maternală, comparativ cu doar 29% dintre copiii plasați în asistență instituțională. Majoritatea părinților au indicat o lipsă de mijloace financiare, responderea de către copii din cauza etnicității, migrația, căsătoria părintelui singur și bariere ridicate de asistenții maternali.¹²⁹ Trei familii romi s-au plâns că asistenții maternali le-au interzis să-și viziteze copii sau chiar să vorbească cu ei la telefon. Potrivit uneia dintre măturii:

125 Interviuri ERRC cu reprezentanți ai DGASPC și cu șefii și personalului căminelor de copii din județele Iași, Timiș și Brașov: August și Septembrie 2010.

126 Potrivit Directoarei Centrului Maria Făgăraș, din Județul Brașov, părinții romi nu își contactează copii, decât dacă sunt sunați: "ei uită că au copii la noi, nu putem să alergăm după ei și să-i facem să vină să-și vadă copiii". Interviuri ERRC cu Directoarea Centrului Maria Făgăraș. Județul Brașov, România: Septembrie 2010.

127 Interviuri ERRC cu un reprezentant al DGASPC. Județul Timiș, România: Septembrie 2010: "După ce copilul e luat de la părinți, situația nu se schimbă prea mult, pentru că romii se confruntă cu dificultăți în a găsi un loc de muncă. Între timp, își pierd copiii, pentru că aceștia se obișnuiesc cu condițiile din cămin sau ale asistentei maternale, condiții pe care părinții romi nu le vor îndeplini niciodată".

128 Interviuri ERRC cu un copil romi fost instituționalizat. Periam, Județul Timiș, România: August 2010.

129 Un bărbat rom din Teliu, Județul Brașov, a declarat pentru ERRC în timpul interviului din Septembrie 2010: "Cumnata mea avea trei copii cu primul soț, înainte să se mărite cu fratele meu. După căsătorie, și-a dat copiii în grija statului, pentru că fratele meu, un om nebun, nu era fericit să aibă grijă de copiii altui bărbat. Acum are un băiat cu fratele meu. Ea nu merge niciodată să-și vadă copiii. Sunt atât de mici, cel mai mic are 3 ani. O vor uita sau o vor uita." În august 2010 un cuplu de romi din Ciurea, Județul Iași, a declarat pentru ERRC: "când s-a născut fata noastră, s-a îmbolnăvit și au lăsat-o în spital până când se făcea bine. Era iarnă și nu aveam condiții bune acasă. Nevasta mea a fost să-și vadă copilul de câteva ori, dar mai târziu nu a putut să meargă, pentru că a plecat din localitate să vândă niște lucruri. Am aflat mai târziu că era într-un cămin de copii. Am încercat să o vedem și s-o aducem acasă, dar nu i-a plăcut. O vedem de două ori pe an. Acum ea e plasată în asistență maternală. Familia care are grijă de ea i-a spus să nu mai răspundă la telefon, pentru că noi suntem țigani și nu mai trebuie să fim legătura cu noi."

Am 9 copii, dintre care 2 sunt plasați în asistență maternală. Un copil e îngrijit de un profesor care este și asistent maternal, care nu a putut avea copii. El are 18 ani. L-am dat la stat la vârsta de 3 ani, pentru că nu puteam avea grijă de toți copiii mei. De atunci, nici autoritățile de protecție a copilului, nici acea femeie nu mi-au permis să-l văd. Incerc să-l sun adesea la telefon, însă femeia îi spune să nu vorbească cu noi, pentru că suntem țigani și nu-l iubim. El ne-a spus că ea i-a spus că eu, mama adevărată a lui, nu sunt importantă, fiindcă ea l-a crescut. Am crezut că va sta în grija statului o vreme, însă acum nu pot să-l aduc acasă, fiindcă nu mai e al meu. femeia aia a devenit mama copilului meu, fără drept.¹³⁰

În majoritatea căminelor de copii vizitate de ERRC, persoanele intervievate au arătat că copiii mici au mai multe șanse să fie contactați de părinții biologici, sau copii care au fost recent separați de familiile lor.¹³¹ Copiii de peste 14 ani care au intrat în sistemul de protecție la o vârstă fragedă rar sunt în contact cu familiile lor. Unii lucrători din sistemul de protecție au găsit și legături geografice, dat fiind faptul că mulți copii romi aflați în grija statului sunt din zone rurale, indicând faptul că distanța dintre cămin și familie constituie cel mai probabil o barieră, din rațiuni ce țin de imposibilitatea suportării costurilor de transport.¹³² Un alt motiv raportat pentru contactul slab dintre copilul rom și părinți îl constituie refuzul copilului datorită stimei de sine negative dezvoltate în perioada când se afla în grija statului. Lucrătorii din sistemul de protecție a copilului au arătat că 71 din 104 copii care au participat la interviurile cu ERRC erau de origine romă. Totuși, doar 17% dintre copiii intervievați s-au declarat ca fiind de etnie romă. Un angajat din sistemul de protecție a declarat: „copiii romi refuză să se identifice, pentru că suferă din cauza respingerii în școală pe motiv că ar fi rom sau pentru că provin dintr-o casă de copii.”¹³³ Pe baza cercetării de teren pentru acest studiu, pare că această problemă este recunoscută ca eșec al lucrătorilor din sistemul de protecție de a dezvolta abordări culturale în aplicarea planului individual personalizat și la perpetuarea atitudinilor și prejudecăților negative împotriva romilor din sistem și din afara lui.

8.3.7 DISCRIMINAREA ȘI ALTE BARIERE ÎN PROCEDURILE DE PROTECȚIE A COPILULUI

Rezultatele cercetării dezvăluie prezența atitudinilor discriminatorii în activitatea Comisiilor de Protecție a Copilului și în derularea procedurilor judiciare referitoare la înlăturarea copiilor romi din familiile lor. Părinții romi au raportat că unii judecători sunt indiferenți și lipsiți de respect față de ei, iar mulți părinți s-au simțit judecați dinainte din cauza etniei lor, arătând că magistrații nu aveau niciun fel de înțelegere față de situația lor. Un părinte își amintește:

Într-o zi, cineva de la Primărie și de la poliție au venit la mine acasă și mi-au cerut să le dau certificatele de naștere pentru doi copii mai mari. Am patru copii: doi dintr-o căsătorie anterioară și doi cu soțul actual. Nu am vrut să le dau actele, așa că ei mi-au luat toți cei

130 Interviu ERRC cu o femeie romă. Județul Timiș, România: Septembrie 2010.

131 Interviuri ERRC cu reprezentanți ai DGASPC din județele Brașov, Constanța și Timiș: Septembrie 2010. ERRC, Interviu cu Directorul Coplexului Colțea de Servicii Specializate. Județul Brașov România: Septembrie 2010.

132 Interviu ERRC cu un reprezentant al DGASPC. Județul Timiș, România: Septembrie 2010.

133 Interviu ERRC cu un asistent social din Centrul pentru Ajutor, Familie și Integrare Profesională a Tinerilor. Timișoara, Județul Timiș, România: Septembrie 2010.

patru copii și mi-au zis să merg cu actele la Primărie și că ei le vor face poze la copii și apoi le dau drumul. Au plecat cu o mașină și eu am mers pe jos la Primărie. Nu am văzut pe niciunul pe acolo și am realizat ce s-a întâmplat [...] în momentul ăla vroiam să mă omor. Mai târziu am aflat că fostul soț, care era în închisoare pentru viol, a făcut plângere împotriva mea, ca să-mi ia copiii. Mai târziu mi-am luat copilul cel mic înapoi și am fost citată de tribunal să mă prezint când trebuia să se decidă cazul copiilor mai mari. La proces nimeni n-a vorbit cu mine. Judecătoarea nu mi-a spus ce s-a întâmplat, de fapt, nu mi-a permis să vorbesc și țipa la mine că, dacă nu tac, mă dă afară din sală. Am tăcut, fiindcă n-am știut ce să fac și ce să zic. Nu aveam un avocat și nici nu înțelegeam nimic. Mai târziu, judecătoarea m-a întrebat dacă copilul avea 10 ani și am spus că da. Apoi ea l-a întrebat pe copilul meu dacă vrea să stea cu mine și el a zis ca da și că vrea să vină acasă. Judecătoarea i-a spus că se va întoarce curând. Dar copilul meu nu s-a întors acasă. Mi i-au luat fără să mă întrebe dacă sunt de acord sau măcar să știu de ce.¹³⁴

În plus, părinții romi s-au plâns că limbajul și terminologia folosite erau dificile de înțeles pentru ei, că audierile erau foarte scurte, între 5 și 15 minute, și că nu li s-a pus nicio întrebare. În timpul audierilor, majoritatea întrebărilor erau adresate șefilor de caz care propuseseră măsurile de protecție a copilului.

După ce mi-am lăsat fiica în spital, o asistentă socială mi-a spus că în câteva zile trebuie să merg la Timișoara la o Comisie. Nimeni nu mi-a spus de ce și ce se va întâmpla. Când am ajuns acolo, eram într-o cameră cu mai mult de 6 persoane. Asistenta socială din Periam aștepta acolo cu un dosar în mână. Ea a început să vorbească despre numărul unui dosar și despre fiica mea și că am lăsat-o în spital. Nu am înțeles nimic, pentru că vorbea foarte repede. Apoi a zis că deja am semnat cerere pentru a-mi da copilul la stat. O persoană m-a întrebat dacă îmi mențin decizia și le-am spus că nu pot să o iau acasă acum, dar mai târziu vreau să o iau înapoi. Am fost de acord și am mers acasă. Totul a fost așa de repede; nimeni nu m-a întrebat nimic sau nu mi-a spus ce am nevoie să o iau înapoi.¹³⁵

Șase părinți romi care și-au pierdut copiii prin ordin judecătoresc au fost intervievați în timpul cercetării; niciunul nu a avut avocat din lipsa resurselor financiare și s-au reprezentat singuri în instanță. Majoritatea părinților romi au arătat că diferiții actori din sistemul de protecție a copilului nu le furnizează informațiile necesare despre motivele audierilor, consecințele sau regulile și procedurile aplicabile.¹³⁶

¹³⁴ Interviu ERRC cu o mamă romă. Periam, România: Septembrie 2010.

¹³⁵ Interviu ERRC cu o mamă romă. Periam, Județul Timiș, România: Septembrie 2010.

¹³⁶ Interviu ERRC cu o mamă romă. Recas, Județul Timiș, România: Septembrie 2010.

9 Tratatamentul copiilor romi în căminele de copii

9.1 Discriminare și rele tratamente aplicate

În general, condițiile materiale furnizate copiilor romi și neromi în căminele pentru copii au fost raportate ca fiind egale. Unii experți în protecția copilului și copii romi au refuzat orice deosebire de tratament a copiilor romi, comparativ cu cei neromi, în sistemul de ocrotire de stat. Unii respondenți au raportat, totuși, faptul că copiii romi din sistemul instituțional se confruntă cu discriminare pe baza etniei, precum și cu discriminare pe baza statutului de copii instituționalizați, care îi afectează și pe copiii neromi din sistemul instituțional de ocrotire. Un respondent rom, care fusese anterior instituționalizat, a declarat: “sunt țigăn pentru că mi s-a spus așa și pentru că mi-am întâlnit familia. Am întâlnit discriminarea ca țigăn și copil instituționalizat”¹³⁷

Cazuri de rele tratamente aplicate copiilor romi au fost de asemenea documentate în timpul acestei cercetări. Toți copiii intervievați în timpul cercetării pentru acest studiu, au experimentat cel puțin un incident de abuz fizic din partea altui copil din cămin sau pedepse fizice aplicate de angajații căminelor de copii. Potrivit unui copil rom interviuat pentru acest studiu: „o dată am fost bătut de o angajată din cămin când m-am plâns că un alt copil m-a agresat. A început să mă lovească și să țipe la mine că ea a avut atâtea probleme din cauza copiilor romi și că dacă ar putea, i-ar împușca pe toți copiii romi.”¹³⁸

În căminele pentru copii, arată un angajat din sistemul de protecție, copiii romi sunt afectați în mod negativ de “glumele colegilor lor, care dor cel mai mult.”¹³⁹

Majoritatea copiilor romi care au raportat experiențe de discriminare le-au menționat ca având loc în accesul la servicii publice din afara căminului. Unii copii romi au raportat experiențe de hărțuire motivate etnic la școală.¹⁴⁰ Unii angajați din cămine au confirmat că, uneori, au ascuns identitatea etnică a copiilor „pentru a-i proteja de imaginea negativă pe care populația romă o are; cel puțin vor avea șansa să fie tratați mai bine în școală, ca orice copil.”¹⁴¹ Cercetarea a mai arătat că copiii romi suferă tratament discriminatoriu în accesarea serviciilor medicale când sunt plasați în asistență maternală. De exemplu, în Brașov, s-a raportat că medicii din școli și din cabinete de medicină generală refuză să înscrie pe lista lor copiii romi care sunt plasați în asistență maternală: „O asistentă maternală cu doi copii romi în îngrijire s-a plâns că copiii nu sunt primiți la școală sau înscriși la medicul de familie. Ea

137 Interviu ERRC cu un copil rom fost instituționalizat. Periam, Județul Timiș, România: Septembrie 2010.

138 Discuție în grup cu copii romi din căminul de copii C.A. Rossetti. Județul Iași, România: August 2010.

139 Interviu ERRC cu un reprezentant al Centrului Bogdana. Bogdanesti, Județul Iași, România: August 2010.

140 Discuție în grup cu copii romi din Centrul Ion Holban. Județul Iași, România: August 2010.

141 Interviu ERRC cu un reprezentant al DGASPC. Brașov, România: Septembrie 2010.

a mers la cinci medici de familie (...) toți au refuzat-o, pentru că erau copii de etnie romă și erau instituționalizați.”¹⁴²

9.2 Insuccesul în dezvoltarea identității etnice sau în accesarea programelor centrate pe romi

Există o lipsă de programe sau proiecte multiculturale, cu privire la diversitatea culturală și religioasă în sistemul de protecție a copilului din România. Niciunul dintre copiii romi implicați în această cercetare nu au studiat limba romani, inclusiv copiii identificați de părinți ca fiind romi.¹⁴³ Doar un ONG rom care a participat la cercetare a derulat proiecte menite să crească gradul de conștientizare în rândul copiilor romi instituționalizați, cu privire la etnia și cultura lor.¹⁴⁴

Discuțiile cu copii din căminele de copii au relevat faptul că majoritatea copiilor romi își dezvoltă mecanisme de apărare, cum ar fi negarea sau respingerea părinților lor pentru a se proteja de excludere și stigmatizare pe baza etnicii.¹⁴⁵ Un băiat rom a explicat: “copiii romi nu ar studia limba romani din cauza faptului că li s-ar dezvălui identitatea.”¹⁴⁶ O fată romă a reacționat foarte puternic când a fost întrebată dacă studiază limba romani la școală, declarând: “Urăsc limba romani și nu vreau să fiu romă. I-am interzis mamei să mă viziteze pentru că copiii mă vor ridiculiza dacă află.”¹⁴⁷

În plus, foarte puțini romi erau angajați în căminele vizitate.¹⁴⁸ Aceasta a fost notată ca o barieră în dezvoltarea unei identități etnice pozitive a copiilor romi din căminele de copii.

¹⁴² Interviu cu un reprezentant al DGASPC. Brașov, România: Septembrie 2010.

¹⁴³ Interviu ERRC cu Directorul Complexului de Servicii Specializate Herman; Directorul Centrului Ion Holban, Județul Iași; Directorul Complexului de Servicii Specializate “Mihail Sadoveanu” din Păscani; un reprezentant al Complexului de Servicii Specializate Lugoj din Județul Timiș; un asistent social din Centrul Bogdana din Bogdanesti; Directorul căminului de copii C.A. Rossetti din Iași; Directorul Centrului Sf. Spiridon din Targu Frumos; Directorul Complexului de Servicii Specializate Gavojdia din Județul Timiș; un asistent social din Centrul Ioan Rupea, Județul Brașov; Directorul Complexului de Servicii Specializate Magura din Coltea; Directorul Complexului de Servicii Specializate Făgăras din Județul Brașov; Directorul Centrului Antonio din Județul Constanța; Directorul Centrului Ovidiu din Județul Constanța; Directorul Centrului de Plasament Robin Hood din București sector 4; și Directorul Centrului de Plasament Sf. Nicolae din București, sector 1: August - Noiembrie 2010.

¹⁴⁴ Interviu ERRC cu reprezentant al Amare Kromentza. București, România: Noiembrie 2010.

¹⁴⁵ ERRC. Discuție în grup cu copii romi din Complexul de Servicii Specializate Lugoj și din Centrul pentru Sprijinirea Familiei și Integrării Profesionale a Tinerilor, Județul Timiș, România: Septembrie 2010.

¹⁴⁶ ERRC. Discuție în grup cu copii romi din Complexul de Servicii Specializate Lugoj, Județul Timiș, România: Septembrie 2010.

¹⁴⁷ ERRC. Discuție dintr-un focus grup cu copii romi din Complexul de Servicii Specializate “Mihail Sadoveanu”. Păscani, Județul Iași, România: August 2010.

¹⁴⁸ Doar două angajare rome au fost identificate în căminele vizitate și un angajat rom în Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului.

Întrebați fiind cine sunt romii, 83% dintre copiii participanți la interviuri au considerat că romii sunt cei cu pielea închisă la culoare, “hoți”, “cerșetori”, “criminali”, “persoane rele”, “fără educație” și “mincinoși.”¹⁴⁹

Doar 17% dintre romii din județele Constanța, Timiș și Brașov s-au autoidentificat ca romi la accesarea locurilor din universități sau bursele alocate pentru studenții romi. Conștientizarea oportunităților educaționale pentru copiii romi din căminele de copii vizitate cu ocazia acestei cercetări a fost relativ scăzută, parțial cauzat de lipsa de cooperare dintre inspectoratele școlare județene și DGASPC. Managerii căminelor de copii au raportat că inspectorii școlari pentru romi nu i-au contactat niciodată sau informat despre programele școlare pentru copiii romi.¹⁵⁰

¹⁴⁹ ERRC. Discuție în grup cu copii romi din Complexul de Servicii Specializate Herman; din Centrul Ion Holban din Județul Iași; Complexul de Servicii Specializate “Mihail Sadoveanu” în Păscani; Complexul de Servicii Specializate Lugoj în Județul Timiș; Centrul Bogdana din Bogdanesti; Centrul C.A. Rossetti din Iași; Centrul Sf. Spiridon din Târgu Frumos; Complexul de Servicii Specializate Gavojdia din Județul Timiș; Centrul Ioan Rupea din Județul Brașov; Complexul de Servicii Specializate Magura din Coltea; Complexul de Servicii Specializate Făgăraș din Județul Brașov; Centrul Antonio din Județul Constanța; Centrul Ovidiu din Județul Constanța; Centrul de Plasament Robin Hood din București, sector 4; și Centrul de Plasament Sf. Nicolae Placement Centre din București, sector 1: August - Noiembrie 2010

¹⁵⁰ Interviu ERRC cu Directorul Centrului Ovidiu. Constanța, România: Septembrie 2010.

10 Procedurile de adopție și rolul identității etnice în acestea

Anumite probleme în aplicarea legislației în domeniul adopției în România limitează șansele copilului declarat adoptabil în sistemul instituțional. Spre exemplu, termenul limită pentru consimțământul parental reduce considerabil rata de adopție. Potrivit legii privind statutul legal al adopției, perioada pentru cerințele procesării adopției este de un an, timp în care părinții biologici trebuie să-și exprime consimțământul în fața unui tribunal. Dacă în această perioadă părinții nu pot fi găsiți sau refuză să-și acorde consimțământul, procesul se reia pentru un al an, prelungind șederea copilului în sistemul de ocrotire a statului.¹⁵¹ În plus, informațiile colectate în timpul cercetării arată că procedura de acordare a consimțământului nu este uniform aplicată în toate țările.

Unii judecători, s-a raportat, folosesc Articolul 13 care permite judecătorilor să decidă cu privire la începerea adopției, dacă refuzul părinților biologici, a tutorelui legal sau al copilului de peste 12 ani este considerat abuziv. În județul Timiș s-a raportat că judecătorii nu solicită consimțământul scris/sau refuzul părinților biologici și consideră lipsa contactului cu copilul sau slaba colaborare cu DGASPC ca suficiente pentru înfițierea procedurilor de adopție.¹⁵²

Deciziile de plasare a copiilor în familii adoptive urmează o procedură care caută să îndeplinească nevoile copilului și criteriile familiei adoptive. În acest proces, etnicitatea copilului cum a fost ea declarată de părinți este dezvăluită. Atunci când părinții adoptivi refuză un copil cu anumite caracteristici specifice, asistentul social furnizează părinților adoptivi consiliere și formare în dezvoltarea unei mai bune înțelegeri și acceptări a copilului.¹⁵³ Potrivit Oficiului Român pentru Adopții, există cazuri când potențialii părinți adoptivi refuză în mod expres să adopte un copil de o anumită vârstă (vârstele cuprinse între 0 și 3 ani sunt preferate), sex sau origine etnică.¹⁵⁴ Într-adevăr, statisticile Oficiului Român pentru Adopții din 2008 arată că aproximativ 24% dintre potențialii părinți adoptivi refuză să adopte un copil de o anumită etnie. Reprezentanții DGASPC din toate județele cercetării confirmă în mod specific faptul că copiii romi sunt mai puțin probabil să fie adoptați din cauza etniei lor.¹⁵⁵ Reprezentanții DGASPC au subliniat și că numărul de refuzuri de a adopta copii romi este mai mare decât ceea ce se vede în datele statistice disponibile, pentru că majoritatea potențialilor părinți adoptivi nu menționează etnia ca motiv pentru refuz în formularele lor de candidatură.¹⁵⁶

151 Interviu ERRC cu un reprezentant al DGASPC. București sector 3, Romania: Noiembrie 2010.

152 Interviu ERRC cu un reprezentant al DGASPC. Județul Timiș, Romania: August 2010.

153 Legea nr. 273/2004 privind statutul legal al adopției, Articolul 19 and 20.

154 Interviu ERRC cu un reprezentant al Oficiului Român pentru Adopții, București, Iunie 2010.

155 Interviu ERRC cu reprezentanți ai DAGSPC, județele Iași, Brașov, Constanța și Timiș: August-Septembrie 2010, disponibil la: http://www.adoptiromania.ro/files/statistici/11_dez_statistici%202008%2026%20august%202009_20091112931421.pdf.

156 Interviu ERRC cu un reprezentant al DGASPC. Județul Timiș, Romania: Septembrie 2010.

Unii angajați din domeniul adopției au declarat că potențialii părinți adoptivi refuză copiii care par romi, pe baza convingerii lor că romii sunt genetic predispuși la criminalitate.¹⁵⁷ Alții, s-a raportat, refuză copiii romi pe motive mai mult compasive, considerând că ar fi prea dificil pentru ei să-i protejeze un copil rom de atitudinile negative din societate.¹⁵⁸

Astfel, copiii romi experimentează o stare de permanență în sistemul de protecție din cauză că este puțin probabil ca ei să fie adoptați și mai puțin frecvent se întorc în familiile lor. Moratoriul României asupra adopțiilor internaționale a contribuit la acest lucru, deoarece copiii romi erau dați spre adopție internațională înainte ca această inderdicție să intre în vigoare.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Interviu ERRC cu un angajat al DGASPC, Județul Timiș, România: Septembrie 2010.

¹⁵⁸ Interviu ERRC cu un angajat al DGASPC. Constanța, România: Septembrie 2010.

¹⁵⁹ Interviu ERRC cu un reprezentant al DGASPC, Județul Timiș, România: Septembrie 2010.

11 Dizabilitate

Reprezentanții căminelor de copii au estimat proporția copiilor romi printre copiii instituționalizați cu dizabilități a fi între 10% și 63%. Cel mai mare nivel a fost identificat în județul Timiș, cu 63%, în județul Constanța cu o estimare de 30%¹⁶⁰ și în județul Iași cu 10%.¹⁶¹ În plus, 20% dintre copiii romi intervievați în timpul cercetării au raportat că au studiat în școli speciale pentru copiii cu dizabilități.

Respondenții au sugerat că prezența numeroasă a copiilor romi categorisiți ca având dizabilități din sistemul de ocrotire instituțională reprezintă rezultatul unei diagnosticări defectuoase a copiilor romi ca persoane cu dizabilități de către Comisia de Protecție a Copilului și de înscrierea copiilor romi în școli speciale de către părinți, din cauza sărăciei și lipsei de informații despre aceste școli. Unii au arătat o lipsă de îngrijire adecvată la vârste timpurii și de atenție a asistenților de ocrotire din căminele de copii, care afectează negativ dezvoltarea copilului și abilitățile de comunicare, ceea ce poate să conducă la etichetarea copiilor cu dizabilitate mentală. Un expert în drepturile copilului își reamintește din perioada 2000-2005: „Am văzut atât de mulți copii romi în căminele de copii ținuți în brațe de asistenți, mai puțini decât copiii cu ochi albaștri sau păr blond. [...] ca o consecință, copiii romi aveau abilități de comunicare reduse și dezvoltare personală încetă [...]”¹⁶²

În plus, angajații căminelor de copii și personalul din domeniul protecției copilului de la nivel județean au raportat că femeile rome, ca un rezultat al îngrijirii prenatale slabe, nutriției sărăcicioase și sărăciei, adesea dădeau naștere la copii cu probleme de sănătate, cum ar fi malformații congenitale.¹⁶³ Reprezentanții DGASCP au raportată că anumiți părinți romi își abandonau acești copii în spital, din cauza lipsei de informații sau înțelegerea dizabilității copilului lor și a lipsei de sprijin economic și social de a le furniza asistență sanitară și asistență pentru copiii lor.¹⁶⁴ Astfel de copii au fost automat plasați în instituții pentru copii cu dizabilități sau cămine de copii.

Părinții romi care și-au lăsat copiii în grija statului au declarat că un factor important în decizia lor a fost lipsa serviciilor pentru copiii cu dizabilități din zonele rurale. Potrivit declarației uneia dintre mame:

Am avut grijă de copilul meu 14 ani, însă dizabilitatea lui se agrava. Am încercat să-i ușurez viața, însă era tare dificil, pentru că nu aveam bani de medicamente, nu era doctor

¹⁶⁰ Interviu ERRC cu un reprezentant al DGASPC. Constanța, Romania: Septembrie 2010.

¹⁶¹ Interviu ERRC cu un reprezentant al DGASPC Județul Constanța, reprezentanți ai Centrului pentru Recuperare și Reabilitare a Copiilor cu Dizabilități din Timișoara și cu psihologi din Centrul Sf Spiridon, Targu Frumos, Județul Iași: August- Septembrie 2010.

¹⁶² Interviu ERRC cu un reprezentant al Fundației Iosif. Iași, Romania: August 2010.

¹⁶³ Interviu ERRC cu un asistent social din Complexul de Servicii Specializate Magura din Județul Brașov; un medic al Centrului Cristina din Constanța; și cu un asistent social Centrului pentru Recuperare și Reabilitare a Copiilor cu Dizabilități din Timișoara: Septembrie 2010.

¹⁶⁴ Interviu ERRC cu reprezentanți ai DGASPC din județele Iași, Timiș, Constanța și Brașov: August-Septembrie 2010.

specializat și nici centru de reabilitare. Dacă aveam bani și mâncare era bine. Mai am alți cinci copii. A trebuit să-l dau în grija altora. Încerc să-l văd cel puțin o dată pe lună, dar nu pot să mai merg, pentru că am nevoie de bani de mâncare pentru ceilalți copii.¹⁶⁵

Părinții romi au raportat și lipsa școlilor speciale în zonele rurale, care contribuie la separarea copilului. Părinții din zonele rurale își plasează copiii în școli speciale din orașele apropiate, unde stau întreg anul școlar.¹⁶⁶ Rețeaua Academică a Experților Europeni în domeniul Dizabilității a raportat că 84,9% din unitățile de educație specială sunt localizate în zonele urbane, comparativ cu 15,1% în zonele rurale din România.¹⁶⁷ Angajații din sistemul de protecție din școli au raportat că aveau mai mulți copii romi în centre în timpul verii, pentru că părinții nu-și permiteau să vină să-i ia acasă în timpul vacanței.¹⁶⁸

O dată ce copiii au fost diagnosticați cu o dizabilitate, deciziile sunt adesea neschimbate, deși Comisia de Protecție a Copilului trebuie să le reevalueze periodic. Rar se întâmplă ca unii copii să fie rediagnosticați fără dizabilitate.¹⁶⁹ Întrebată fiind dacă psihologii din căminele de copii au adus rezultatele testelor lor în atenția Comisiei de Protecție a Copilului, o psihologă romă a precizat că a încercat un astfel de demers pentru mai mult de 60 de copii romi pe care îi considera ca neavând vreo dizabilitate, însă demersul a rămas fără urmă. Ea a arătat că psihologii din căminele de copii care încearcă să conteste rezultatele Comisiei de Protecție a Copilului poate avea probleme sau chiar să-și piardă slujba.¹⁷⁰

165 Interviu ERRC cu femei romi. Targu Frumos, Iași, România: August 2010.

166 Interviu ERRC cu părinți romi din Teliu, Județul Brașov și Cobadin, Județul Constanța: Septembrie și October 2010.

167 Academic Network of European Disability Experts, *Facts and Figures: Romania (2009)*, disponibil la: <http://www.disability-europe.net/en/countries/Romania/RO-2-factsEN.jsp?jsEnabled=1>.

168 Interviu ERRC cu Directorul Complexului de Servicii Specializate Magura din Coltea; Directorul Complexului de Servicii Specializate Lugoj din Județul Timiș; Directorul Centrului C.A. Rosseti și cel al Centrului Ion Holban din Județul Iași: August-Septembrie 2010.

169 Interviu ERRC cu directorii căminelor de copii din Iași, Timiș și Constanța: August-Septembrie 2010.

170 Interviu ERRC cu un psiholog rom din Centrul Sf. Spiridon. Targu Frumos, Județul Iași, România: August 2010.

12 Concluzii

De vreme ce nu există date disponibile, potrivit estimărilor furnizate de autoritățile privind protecția copilului, a estimărilor ONG-urilor și rezultatelor cercetării de teren din cămine, copiii romi sunt suprareprezențați în sistemul de ocrotire a statului în România.

Instituțiile de stat regionale și locale, reponsabile cu protecția copilului nu colectează, procesează și publică date dezagregate după etnie sau alte criterii despre copii aflați în sistemul de ocrotire instituțională. Autoritățile relevante interpretează greșit legislația națională și europeană cu privire la protecția datelor, invocând ca acoperire interzicerea colectării datelor pe baza etniei. Lipsa datelor dezagregate după etnie și a altor factori relevanți constituie problema principală care continuă să mențină politicile ineficiente existente de reducere a suprareprezentării copiilor romi în sistemul de ocrotire instituțională a copilului.

Constituția României garantează protecția copilului și a familiei, fără discriminare, iar România a adoptat legi specifice care guvernează problematica protecției copilului. Legea română nu include o definiție a conceptului de expunere la risc a copilului, deși sunt descrise situații care pot conduce la decăderea din drepturile părintești. Descrierea detaliată a situațiilor de expunere la risc a copilului și linii directoare metodologice clare pentru evaluarea acestora lipsesc, ceea ce oferă șanse mărite de interpretare subiectivă a prevederilor relevante de către lucrătorii din sistemul de protecție și poate avea impact negativ asupra copiilor romi și a familiilor în particular.

Cauzele pentru suprareprezentarea copiilor romi aflați în grija statului sunt multiple și interrelaționate, implicând factori sociali și economici, agravați de discriminarea etnică și excluderea socială a romilor. În regiunile incluse în acest studiu, cele mai frecvente motive pentru plasarea copiilor romi în asistență instituțională sunt legate de sărăcie, cum ar fi lipsa locurilor de muncă, condiții inadecvate de locuire și asistență de sănătate, structura gospodăriei, abandonul copilului în maternități și migrația.

În plus, există o lipsă de responsabilitate a autorităților locale pentru nepunerea în aplicare a serviciilor de prevenire la nivel comunitar și o lipsă de aplicare uniformă între regiuni. Standardele pentru evaluarea situației părinților înainte scoaterii copilului din mediul familial și reunificarea familiei sunt înalte și nerealiste. Măsurile de prevenire existente nu sunt suficiente pentru a ajuta familiile rome să depășească factorii legați de sărăcie care contribuie la instituționalizarea copiilor lor. Aceasta este reflectată în numărul mare de copii romi care intră în sistemul de protecție.

Cercetarea a relevat problemele legate de funcționarea corectă a organismelor administrative și de decidenții juridiciari în vederea asigurării respectării drepturilor procedurale pentru părinții romi, cum ar fi dreptul la informare prealabilă precum și în timpul etapelor procedurale relevante, lipsa de obiectivitate în derularea procedurilor și indisponibilitatea reprezentării legale.

În sistemul de ocrotire instituțională copiii romi sunt victime ale abuzului fizic, ale relelor tratamente aplicate și a diferitelor forme de discriminare. Sunt de asemenea victime ale discriminării în accesul la servicii publice, cum ar fi educația și asistența medicală, pe baza mai multor motive, inclusiv etnia și statutul lor de copii instituționalizați. Căminele de copii din România duc o lipsă copleșitoare de programe de dezvoltare și promovare a identității etnice pozitive în rândul copiilor romi. Rezultatul este unul negativ și se poate observa în negarea identității etnice a multor copii romi în sistemul de ocrotire instituțională, respingerea familiilor lor și sentimente negative față de romi, în general. Un număr considerabil de potențiali părinți adoptivi refuză să adopte copiii romi din cauza etniei, iar un număr mare de copii romi aflați în grija statului au fost categorisiți având dizabilitate mentală. Dintre locațiile vizitate în timpul prezentei cercetări, mulți astfel de copii fuseseră diagnosticați anterior plasamentului într-o instituție, deciziile părinților fiind influențate de lipsa serviciilor disponibile în zonele rurale, care să-i ajute să gestioneze situația. Rareori sistemul de protecție a copilului încearcă să dispună rediagnosticarea acestor copii, iar ca rezultat puțini dintre aceștia au diagnosticul reevaluat. Există și o lipsă de resurse umane în serviciile de protecție a copilului la nivel local sau regional.

Dat fiind numărul disproporționat de copii din sistemul instituțional de ocrotire, este puțin probabil ca aceștia să se reîntoarcă în familiile biologice sau ca mulți să fie plasați în adopție, o mare parte dintre acești copii își petrec întreaga copilărie într-o instituție.

13 Recomandări

Pe baza rezultatelor acestei cercetări, se recomandă Guvernului României:

1. Să adopte o prevedere legală de interzicere a înlăturării copilului din mediul familial pe criteriul sărăciei sau a lipsurilor materiale;
2. Să instituie o obligație legală de a colecta cu regularitate date dezagregate după etnie și alți factori relevanți în domeniul protecției copilului. Să colecteze anual date comparabile dezagregate după etnie, gen, dizabilitate și alți factori relevanți, în domeniile protecției copilului, educației, locuirii, ocupării și sănătății, luând toate măsurile necesare pentru protecția datelor personale ale copiilor și familiilor acestora;
3. Să coordoneze reformele din domeniul protecției copilului cu domeniile conexe, cum ar fi educația, sănătatea, justiția și protecția socială;
4. Să finanțeze servicii de protecție a copilului pe baza costurilor reale ale serviciilor la nivel local, regional și național, cu accent pe serviciile de prevenire la nivel local;
5. Să adopte măsuri de îmbunătățire și accelerare a procedurilor generale în fața instanțelor judecătorești, atunci când este pus în discuție interesul copilului;
6. Să adopte măsuri de înființare a unor instanțe judecătorești specializate în dreptul familie și protecția interesului suprem al copilului;
7. Să implementeze programe de formare pentru practicieni juriști în domeniul standardelor internaționale ale drepturilor copilului și protecției copilului;
8. Să adopte măsuri prin care să fie disponibilă asistența juridică gratuită în probleme de protecție a copilului;
9. Să abă în vedere măsuri de sprijin familial și prevenire a înlăturării copilului din mediul familial din motive legate de sărăcie. Să revizuiască politica de protecție a copilului și politicile antisărăcie în vederea identificării tuturor lipsurilor existente și a programelor necesare.
10. Să pună în aplicare programe de acțiune pozitivă pentru sprijinul romilor în accesarea locurilor de muncă și a oportunităților de școlarizare, în concordanță cu țintele stabilite în Strategia Europa 2020 (75% ocupare, sub 10% rata a abandonului școlar și cel puțin 40% absolvirea învățământului liceal) și cu politicile naționale relevante;
11. Să pună în aplicare programe de acțiune afirmativă pentru facilitarea angajării de specialiști romi în serviciile de protecție a copilului.

Direcția Generală de Protecție a Copilului ar trebui:

Să clarifice sensul sintagmelor „refuzul consimțământului pentru înlăturarea copilului din mediul familial”, pentru a se evita interpretarea arbitrară de către organele decidente;

1. Să adopte măsuri în vederea abordării și interzicerii căsătoriei între copii;
2. Să colecteze și evalueze date dezagregate după etnie, gen, dizabilitate și alți factori relevanți;
3. Să actualizeze instrumentele și metodele folosite în evaluarea familiei și situației copilului în vederea prevenirii plasării greșite a copilor romi în sistemul de protecție;
4. Să pună în aplicare programe de formare profesională a angajaților din sistemul de protecție a copilului și protecție socială în domeniul antidiscriminării, conștientizării diferențelor culturale și comunicare interculturală;

5. Să angajeze profesioniști de etnie romă;
6. Să stabilească o cooperare durabilă cu societatea civilă romă pentru îmbunătățirea programelor de ocrotire a copiilor romi;

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului ar trebui:

1. Să angajeze asistenți maternali romi, asistenți sociali romi și specialiști în protecția copilului de etnie romă;
2. Să conlucreze cu autoritățile locale pentru evaluarea muncii asistenților sociali;
3. Să îmbunătățească monitorizarea serviciilor de protecție a copilului la nivel local și județean;
4. Să deruleze programe de formare profesională și instruire pentru personalul din domeniul protecției copilului în domenii ca antidiscriminare, conștientizarea diferențelor culturale și comunicare interculturală;
5. Să sprijine ONG-urile rome în derularea de campanii pentru reducerea stigmatului în rândul copiilor romi care părăsesc sistemul instituțional de ocrotire;

Consiliile locale ar trebui:

1. Să prioritizeze serviciile de prevenire a înlăturării copilului din mediul familial;
2. Să adopte măsuri prin care să se asigure că locuințe sociale sau temporare sunt disponibile pentru familiile de romi și cele monoparentale în vederea prevenirii înlăturării copilului din mediul familial din cauza condițiilor de locuire improprii;
3. Să asigure că atunci când este necesar plasamentul, se aloacă fonduri pentru a permite plasamentul în cadrul familiei extinse;
4. Să promoveze accesul la ocupare și educație de calitate pentru romi;
5. Să înființeze și finanțeze centre de zi și centre maternale ca servicii de sprijin pentru familiile rome aflate în situații de risc de separare din cauza sărăciei;
6. Să îmbunătățească procesul de formare al asistenților sociali pentru a se asigura evaluarea corectă și obiectivă a situației familiilor;

Societatea civilă romă ar trebui:

1. Să monitorizeze activ cazurile de îndepărtare a copiilor din mediul familial, în vederea identificării situațiilor posibile de discriminare și să reacționeze atunci când iau act de acestea;
2. Să dezvolte programe de instruire în domeniul nediscriminării și a limbii romani, a istoriei și culturii rome cu personalul din sistemul de protecție a copilului și cu copiii aflați în ocrotire instituțională;
3. Să furnizeze informații familiilor de romi aflate în situație de risc de separare de copil, cu privire la drepturile lor, procedurile de protecție a copilului și a resurselor necesare;
4. Să sprijine copiii romi aflați în grija statului să acceseze oportunitățile educaționale existente (programme de burse etc.) și alte programe care-i vizează pe romi în afara sistemului de protecție a copilului, pentru a le spori șansele în viața de adult.

14 Bibliografie selectivă

Gabriel Badescu, Vlad Grigoras, Cosima Rughinis, Mălina Voicu and Ovidiu Voicu, *Roma Inclusion Barometer* (Bucharest: Open Society Foundation, 2007).

Mark Braham, *The Untouchables: A Survey of the Roma People of Central and Eastern Europe: a report to the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees* (Geneva: UNHCR, 1993).

John Benet, *National Report on Social Inclusion During Early Development of Romani children for Romania* (Open Society Institute, Roma Education Fund and Unicef: 2010), disponibil la: http://medlive.hotnews.ro/wpcontent/uploads/2010/12/Raportul-Na%C5%A3ional-IRSDTC-pentru-Rom%C3%A2nia_rezumat.pdf.

Stefan Cojocar, “Child rights based analysis of children without parental care or at risk of losing parental care in Romania”, *Research and Social Intervention Magazine* Vol. 24 (2009).

Gelu Duminica și Ana Ivasiuc, *O scoala de nota zece? [A school of A grade?]* (Agentia de Dezvoltare Comunitara “Impreuna” și UNICEF Romania, 2010).

European Union Agency for Fundamental Rights, *European Union Minorities and Discrimination Survey: Main Results Report* (2009), disponibil la: http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/eumidis_mainreport_conference-edition_en_.pdf.

European Union Agency for Fundamental Rights, *Data in Focus: The Roma* (2009), disponibil la: http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/eumidis_roma_en.htm.

Dumitru Sandu, *Roma Social Mapping* (Bucharest: World Bank, 2005), disponibil la: http://www.anr.gov.ro/docs/statistici/Roma_Social_Mapping_187.pdf.

Federation of Children, *Report submitted to UN Committee On The Rights Of The Child – Geneva with Reference To The Third Romanian Government Periodic Report For 2003-2007* (2008).

Ministry of Labour, Family and Equal Opportunities and National Authority for Protection of Child’s Rights, *Romania Report on National Policies for the Prevention of Violence against Children Submitted to Council of Europe* (2008).

National Authority for the Protection of Child’s Rights, *Child Welfare in Romania - The Story of Reform Process* (2005).

Open Society Institute, *International Comparative Data Set on Roma Education, A Statistical Baseline for Central, Eastern, and South Eastern Europe* (2008), disponibil la: http://www.soros.org/initiatives/esp/articles_publications/publications/monitoring_20061218/table_2008.pdf.

Save the Children Romania, *Children's Rights in Romania, submitted to the Universal Periodic Review 2nd session Romania* (2008).

P. Stephenson, C. Anghelescu, E. Stative and S. Pasti, *Cauzele instituționalizării copiilor din România [The causes of institutionalisation of children from Romania]*, (Bucharest: UNICEF and International Foundation for children and families, 1997).

Maria Roth, "Children's Rights in Romania: Problems and Progress", *Social Work in Europe* Vol. 6, No. 3 (1999).

United Nations Development Program, *Faces of Poverty, Faces of Hope: Vulnerability Profiles for Decade of Roma Inclusion Countries* (2005), disponibil la: <http://europeandcis.undp.org/governance/hrj/show/67D47F90-F203-1EE9-BB4A88AD1FF2FF8D>.

UNICEF, *The Situation of Child Abandonment in Romania* (Bucharest, March 2005).

UNICEF, *Romania Child Care System Reform* (2006).

World Bank, *Economic Costs of Roma Exclusion (Aprilie 2010)*, disponibil la: http://siteresources.worldbank.org/EXTROMA/Resources/Economic_Costs_Roma_Exclusion_Note_Final.pdf.

The World Bank, *Roma at a Glance*, disponibil la: http://siteresources.worldbank.org/INTROMA/Resources/Roma_at_a_Glance.pdf.

Legislație consultată:

- Constituția României
- Codul Familiei
- Codul Penal
- Codul Civil
- Legea 272/2004 privind Protecția și promovarea drepturilor copilului, cu modificările din 10 ianuarie 2008
- Legea 2073/2004 privind Statutul juridic al adopției
- Legea 215/2001 privind Administrația publică locală, cu modificările și adăugirile aduse de legea 286/2006
- Legea 448/2006 privind Protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități

Centrul European pentru Drepturile Romilor (ERRC) este o organizație internațională de interes public care își desfășoară activitatea în domeniul combaterii rasismului față de romi și a încălcării drepturilor omului în ceea ce-i privește pe romi. Abordarea ERRC implică preluarea în instanță a cazurilor strategice, advocacy la nivel internațional, dezvoltare de cercetări și politici, precum și derularea de programe de formare pentru activiștii romi. ERRC are statut consultativ pe lângă Consiliul Europei și pe lângă Consiliul Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite.

Copiii romi sunt suprareprezențați în instituțiile de ocrotire din România. Există un număr de lipsuri în legislația și politicile din România care contribuie la această situație, iar lipsa colectării de date dezagregate contribuie la ineficiența politicilor existente în a adresa acest subiect. Nu există o definiție juridică a expunerii copilului la situații de risc, deși cazurile care pot conduce la decăderea din drepturile părintești sunt descrise, după cum lipsesc și linii directoare metodologice clare pentru evaluarea expunerii la risc a copilului. Diferiți factori, agravați de discriminare și excluziune socială, contribuie la suprareprezentarea copiilor romi în sistemul de ocrotire instituțională: cei mai întâlniți sunt legați de sărăcie, lipsa locurilor de muncă, condiții improprii de locuire și asistență medicală precară, mărimea gospodăriei, abandonul copilului în maternități și migrația. Asistența socială preventivă la nivel comunitar este insuficientă în a ajuta familiile rome să depășească factorii de sărăcie adânc înrădăcinați. Familiile rome se confruntă cu probleme în exercitarea dreptului de informare în timpul procedurilor judiciare de protecție a copilului, lipsa de neutralitate a acestora, indisonibilitatea reprezentării legale. În sistemul de ocrotire instituțională unii copii sunt victime ale abuzurilor fizice, aplicării relelor tratamente sau diverselor forme de discriminare și se confruntă cu discriminare în accesul la servicii publice în afara instituțiilor de ocrotire. Există o lipsă de programe pentru dezvoltarea și promovarea identității etnice pozitive în rândul copiilor romi aflați în grija statului, care poate contribui la negarea identității etnice de către mulți copii din sistemul de ocrotire instituțională, respingerea propriilor familii și dezvoltarea de sentimente negative față de romi în general. Mulți potențiali părinți adoptivi refuză să adopte copii romi, iar un număr semnificativ

de copii romi aflați în grija statului au fost diagnosticați ca având dizabilități mentale. Copiii romi din sistemul de ocrotire instituțională sunt dezavantajați din mai multe motive, inclusive etnia și statutul de copil instituționalizat sau statutul de copil cu dizabilități și este foarte puțin probabil să se reîntoarcă în familiile lor biologice. Un număr semnificativ de copii romi își petrec întreaga copilărie în grija statului.

CHALLENGING DISCRIMINATION PROMOTING EQUALITY